

М 05

Літэйце ў нумары:

ачу падзяліцца ра-
асцю ● Заўтрашні
зень ● Тут быў
рэці форт ● Жан-
чына - механізатар ●
Лісьмо з далёкага
Алтая ● Аповяданне
К. С. Прычард ● Вер-
шы

**работніца
і сялянка**

3

1971

Andante (♩=63)

РАС ЦВІ ТА ЕШ ВАС НОЙ,
ТЫ РАДЗІМА МА-Я, РАС ЦВІ ТА-Ю ДУШОЙ, ПРЫГАЖЭ-Ю І
Я. ДАЛЬ ПЕРА-ЛІ-ВА-ЕЦЦА, РО-СА-МІ ІСК-РЫЦЦА,
А ЗЯМЛЯ ЎСМІ-ХА-ЕЦЦА, ВЕ-Е ДА-БРА-ТОЙ. Я САМА ХАРАСТВО
МІЖ ЛЮДЗЕЙ ПАЗНАВА-ЛА, І САМА ХАРАСТВО МІЖ ЛЮДЗЕЙ Я ЗНАЙ-
ШЛА, ТУТ ЮНАЦТВА МЯ-НЕ НАД БЯДОЙ ЎЗВЫША-ЛА,
А ЛЮБОЎ ДА РА-ДЗІ-МЫ МНЕ КРЫ-ЛЫ ДА-ЛА.

КРЫ-ЛЫ ДА-ЛА.

ВЯСНА РАДЗІМЫ

Словы А. БАЧЫЛЫ

Музыка Ю. СЕМЯНЯКІ

1. Расцвітаеш вясной ты, Радзіма мая,
Расцвітаю душой, прыгажэю і я.
Даль пераліваецца, росамі іскрыцца,
А зямля ўсміхаецца, вее дабратай.

Прыпеў: Я сама хараство між людзей пазнавала,
І сама хараство між людзей я знайшла,
Тут юнацтва мяне над бядой узвышала,
А любоў да Радзімы мне крылы дала.

2. Ты Радзіме спяшы аддаваць зноў і зноў
І парывы душы, і ад сэрца любоў,
Хай зялёнай вуліцай мчыцца людзям шчасце,
Неба хай не хмурыцца, хай цвіце вясна.
Прыпеў: Я сама хараство і г. д.

Ба 4699

Вялікая, яркая, радасная падзея! Яе прыход адзначаны ўсеагульным уздымам, шырокім размахам сацыялістычнага спаборніцтва. Усе мы прысвячалі з'езду партыі Леніна свае дасягненні ў напружанай творчай працы.

Набліжэнне з'езда адчувалася ўсюды і ва ўсім, у кожнай нашай справе, у кожным здзяйсненні. Мы цешыліся зменамі, што адбыліся пасля XXIII з'езда партыі, і абдумвалі новыя задачы. Кожны з нас плённа папрацаваў у мінулай пяцігодцы. За 1965—1970 гады прамысловасць рэспублікі выпусціла амаль столькі прадукцыі, колькі за дваццаць год перад гэтым. Уступіла ў строй больш як 60 новых прамысловых прадпрыемстваў, асвоена звыш 400 відаў машын, прыбораў, абсталявання. У беларускай індустрыі створана зусім новая галіна—нафтаздабываючая прамысловасць. Удвая, а то і ўтрая павялічылася вытворчасць мінеральных угнаенняў, хімічных валокнаў, тавараў бытавой хіміі.

Толькі на фабрыках і заводах Мінска за пяць год распрацавана і асвоена вытворчасцю да 150 відаў прадукцыі. Сярод іх—электронныя вылічальныя машыны, аўтамабілі, станкі, тэлевізары, радыёпрыёмнікі, халадзільнікі новых марак. Трактаразаводцы выканалі пяцігадовы план выпуску валавой прадукцыі яшчэ ў кастрычніку мінулага года. Цяпер на кожным другім па ліку савецкім трактары, што ідзе на экспарт, красуецца марка беларускага завода. На міжнародных выстаўках яны не раз заваёўвалі ўзнагароды.

З гонарам выканалі заданні пяцігодкі працаўнікі сельскай гаспадаркі. Летась яны сабралі ў сярэднім па рэспубліцы па 16,9 цэнтнера збожжа з гектара, атрымалі мала-

Паявілася шмат добраўпарадкаваных пасёлкаў з усімі гарадскімі выгодамі: з тэлефонам, газавымі плітамі, вода-праводам, каналізацыяй.

За пяць год, што прайшлі ад з'езда да з'езда, больш 350 тысяч сем'яў у нашай рэспубліцы адсвяткавалі нава-селле: кожная восьмая сем'я атрымала новую кватэру або палепшыла свае жыллёвыя ўмовы. Амаль на 80 тысяч месцаў пабольшалі дзіцячыя сады і яслі, чвэрць мільёна школьнікаў пераступіла парог новых светлых, прасторных класаў. Усё гэта—сведчанне вялікіх клопатаў партыі і ўрада аб савецкім чалавеку, аб задавальненні яго матэрыяльных і духоўных патрэб.

А ўперадзе—новыя планы, вялікая праца. Апублікаван праект Дырэктыў XXIV з'езда КПСС па пяцігадоваму плану развіцця народнай гаспадаркі краіны на 1971—1975 гады. Аб'ём вытворчасці прамысловай прадукцыі ў нашай рэспубліцы павялічыцца на 50—53 працэнты, выпрацоўка электраэнергіі—у 1,7 раза, здабыча нафты—у 2,4 раза, мінеральных угнаенняў—у 1,7 раза. Закончыцца будаўніцтва аб'ектаў трэцяй чаргі Аршанскага льнокамбіната, будуць уведзены ў дзеянне новыя магутнасці на Лукомльскай ДРЭС, Магілёўскім камбінаце сінтэтычнага валакна і Полацкім хімічным камбінаце, выдасць прадукцыю Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод. Ужо сёлета пачнецца будаўніцтва, расшырэнне і рэканструкцыя больш як 50 прадпрыемстваў.

Велізарныя масівы ўрадлівай зямлі—1100 тысяч гектараў—адваюць у балот нашы меліяратары. Сярэднегадавая вытворчасць збожжа павялічыцца да 5,2 мільёна тон, вытворчасць мяса і малака—у 1,4 раза. Працаўнікі вёскі распачалі спаборніцтва за паспяховае выкананне сацыялістычных абавязацельстваў першага года новай пяцігодкі. Хлебаробы калгаса імя Калініна Шчучынскага раёна

НОВЫЯ ПЛАНЫ, ВЯЛІКІЯ ЗАДУМЫ

ка ад кожнай каровы на 424 кілаграмы больш, чым у 1965 годзе. Шмат мінеральных угнаенняў і хімікатаў, шмат новых машын і механізмаў атрымала сельскагаспадарчая вытворчасць. На палях і фермах паспяхова ажыццяўляецца комплексная механізацыя. «Працаваць нам з кожным днём робіцца ўсё лягчэй,—гаварыла на абласной партыйнай канферэнцыі даярка з калгаса імя Калініна Слуцкага раёна В. Н. Захарэвіч.—Усе фермы ў калгасе механізаваны. Пры дапамозе машын доім кароў, раздаем корм...»

А як змянілася за пяць год аблічча вёскі! Электрыфікацыя, радыё, тэлебачанне ўпрыгожылі, аблегчылі, узбагацілі побыт сельскіх жыхароў. Новыя ўтульныя жыллыя дамы, новыя школы, камбінаты бытавога абслугоўвання, магазіны, клубы, дамы культуры атрымала наша вёска.

і шмат якіх іншых гаспадарак абавязаліся сёлета, у год з'езда, атрымаць па 40 цэнтнераў збожжа з гектара. Падвоіць вытворчасць мяса вырашылі ў першым годзе новай пяцігодкі жывёлаводы калгаса «Кастрычнік» Сенненскага раёна.

Яшчэ шырэйшы размах набывае жыллёвае будаўніцтва. Толькі сёлета звыш 70 тысяч сем'яў атрымаюць новыя кватэры.

Поспех усякай справы вырашаюць людзі. Вялікі ўклад уносяць у агульнанародную справу савецкія жанчыны.

«Праца жывёлавода была і застаецца ганаровай, яна вельмі патрэбна людзям,—гаворыць свінарка калгаса «Зара камунізма» Баранавіцкага раёна С. Н. Пацукевіч.—На ферме я, маці сем'іных сыноў, працую ўжо адзінаццаць год». Наш камуніст ужо не раз пісаў пра славетную беларускую сялянку Лідзію Іванаўну Асіюк. Летась яна атрымала па 7503 кілаграмы малака ад кожнай каровы сваёй групы і ахвотна вучыць маладых даярак. А ў новым беларускім горадзе Светлагорску добра ведаюць маладую работніцу Галіну Шкоду. Яна перадавік сацыялістычнага спаборніцтва, выдатная працаўніца, майстар сваёй справы. Але спаборніцтва нараджае не адных толькі перадавікоў, а і тых, хто імкнецца дагнаць іх, зраўняцца з імі. Галіна Шкода шчыра дапамагае сяброўкам дасканала авалодаць прафесіяй круцільшчыцы—вядучай спецыяльнасцю на гэтым прадпрыемстве.

Новыя грандыёзныя задачы паставіць перад намі з'езд ленинскай партыі. Смелыя мары, вялікія планы! Яны будуць ажыццёўлены дзякуючы павышэнню прадукцыйнасці працы, выкарыстанню выдатнай тэхнікі. Працоўны энтузіязм, шырокае сацыялістычнае спаборніцтва—надзейная гарантыя таго, што планы новай пяцігодкі будуць паспяхова здзейснены. На новую, больш высокую ступень узнімучца эканоміка і культура нашай краіны, палепшыцца дабрабыт людзей. Цесна згуртаваны вакол партыі камуністаў, партыі вялікага Леніна, савецкі народ сваёй самаадданай працай яшчэ больш умацуе магутнасць любімай Радзімы.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца № 3 і сялянка САКАВІК 1971

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-Палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАННЯ СОРАК СЁМЫ

Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
Імя У.І. Леніна

В. М. Саламаха.

МЯНЕ абралі дэлегатам XXIV з'езда КПСС. Ніколі яшчэ не была я такая шчаслівая. Адбывалася Мінская абласная партыйная канфэрэнцыя. Сяджу і я сярод дэлегатаў, слухаю выступленні таварышаў. Адзін за адным падыходзіць на трыбуну камуністы, раскажваюць пра поспехі сваіх калектываў, аналізуюць зробленае, дзеляцца планами на новую, дзевятую пяцігодку. Сэрца поўніцца горадасцю за людзей працы. Цудоўныя справы здзяйсняюць яны пад мудрым кіраўніцтвам роднай партыі.

Наш заўтрашні дзень, нашы новыя поспехі—у прадбачлівых партыйных дакументах, якія будуць распрацаваны і зацверджаны на чарговым, XXIV з'ездзе Камуністычнай партыі Саветаў Саюза.

Я дэлегатка гэтага форуму. З радасцю азіраюся на свой працоўны шлях. Вось мая біяграфія.

Нарадзілася ў вёсцы Пакроўкі Бабруйскага раёна ў сялянскай сям'і. Маці пенсіянерка, бацька загінуў у сорок першым. Пасля заканчэння семігодкі прыехала я ў Мінск. Пайшла на тонкасукоўны камбінат. Прынялі вучаніцай. Васемнаццаць гадоў пралацела, як працую за ткацкім станком самастойна.

З удзячнасцю ўспамінаю сваю першую настаўніцу Валянціну Андрэеўну Вайтко-Давыдаву. Памяркоўная, уважлівая, яна цяпіліва вучыла нас, маладзенькіх зусім яшчэ, ткацкай справе. Валянціна Андрэеўна і цяпер працуе на камбінаце. У аддзеле тэхнічнага кантролю яна правярае нашу прадукцыю. Строгая, але вельмі справядлівая.

— Верыце, дзяўчаткі, прыйдзе час, калі не працай, як гэта яшчэ робіцца, будуць караць людзей. Пазбавяць цябе працы—вось дзе найстрашнейшая кара!

Залатыя словы настаўніцы. Менавіта з яе дапамогай я пазнала сакрэты ткацкай справы, назаўсёды палюбіла сваю прафесію.

Колькі іх, людзей чужых і шчодрых! Заўсёды буду памятаць камуніста Міхаіла Аляксандравіча Рагачова. Ён рэкамендаваў мяне ў партыю. Шмат чаму навучыў.

Як гэта важна, калі побач з табой кроць чалавек, здольны разгледзець у тваёй душы светлую іскру! Адно толькі пагутарыць з табой, як з роўнай, падахвоціць—і самы пахмурны дзень становіцца сонечным.

Першая на прадпрыемстве я перайшла на абслугоўванне трох ткацкіх станкоў замест двух. І мяне падтрымалі адразу 45 чалавек.

Каб больш ведаць, паступіла на завочнае аддзяленне Усесаюзнага тэхнікума лёгкай прамысловасці. Клопатаў, скажу, прыбавілася. Але час вучобы пралацеў неяк непрыкметна.

За старанную працу мяне ўзнагародзілі ордэнам Леніна. Радасць акрыліла: пяцігодку я выканала за

тры з палавінай гады. Мне прысвоена званне «Лепшая ткачыха шарсцяной прамысловасці СССР».

Калі ўсе працаўнікі рыхтавалі асабісты падарунак ленинскому юбілею, мы з Тамарай Леановіч выступілі з пачынам: «Сто дзён—сто працоўных падарункаў Радзіме». Слова стрымалі—узятая абавязацельства выканалі на сорок дзён раней тэрміну.

З'явіліся вучаніцы і ў мяне. Вельмі задаволена Тамарай Чыстай. Кемлівая, да ўсяго здатная працаўніца, яна хутка авалодала ўсімі таямніцамі ткацкай справы і цяпер у любую хвіліну можа заняць маё месца за станкамі (не тры іх ужо, як раней,—чатыры). Здраецца гэта тады, калі мне неабходна адлучыцца па пільнай справе. А клопатаў, трэба сказаць, стае. Асабліва апошнім часам, калі мяне абралі членам выканкома Фрунзенскага раённага Савета дэпутатаў працоўных і членам Мінскага абкома КПБ.

Хваляць і маіх былых вучаніц Солю Арлоўскую, Валю Адамовіч. Мне, вядома, прыемна чуць пахвалу ў іх адрас.

Так заўсёды: дапамажы чалавеку, паклапаціся аб ім—і, можа, не сумняваюцца, ён аддзякуе стараннем.

Шмат магла б я раскажаць пра сваю брыгаду. Нас пяцёра: Аляксандр Пятровіч Новікаў—брыгадзір. Людміла Строева, Тамара Леановіч, Валя Дубовік, як і я,—ткачыхі. Працуем не першы год разам, зменныя заданні заўсёды перавыконваем. Сакрэт агульнавядомы: таварыскасць, узаемадапамога, неадольнае жаданне зрабіць больш і лепш.

Вось і на сёлетні год, год XXIV з'езда роднай партыі, мы ўзялі павышаныя абавязацельствы. Мяркуем выканаць гадавое заданне не менш як на 104,5 працэнта, дбаем пра якасць прадукцыі, эканомнае выкарыстанне сыравіны.

Цяпер мы працуем на найноўшых тэкстыльных бесчаўночных станках. Зручна, высокапрадукцыйна. Параўноўваю ўмовы працы, якія былі дзесяць—пятнаццаць гадоў назад, з сённяшнімі і не магу не зазначыць: якія вялікія змены! Зайдзіце на наша прадпрыемства, і вы ў гэтым самі пераканаецеся. Усюды—машыны. Праца стала больш плённая і радасная. Пра поспехі нашага калектыву ведаюць не толькі ў рэспубліцы.

Агонь сацыялістычнага спаборніцтва, як заўсёды, запальваюць камуністы, людзі высокага гарту, першапраходцы.

У Маскву я павязу наказы сваіх таварышаў. Буду ўдзельнічаць у рабоце гістарычнага XXIV з'езда КПСС. Ён выклікаў да жыцця небывалы ўздым творчай актыўнасці саветскіх людзей, паставіў на службу вытворчасці незлічоныя рэзервы.

Ісці далей, дабівацца большага—патрабаванне сённяшняга дня. Добра ўсведамляючы гэта, будзем працаваць яшчэ лепш. Плён нашых здабыткаў—партыі, Радзіме.

В. М. САЛАМАХА,
ткачыха ордэна Леніна Мінскага
тонкасукоўнага камбіната, дэлегат
XXIV з'езда КПСС.

ХАЧУ

ПАДЗЯЛІЦА

2 РАДАСЦЮ

ТАК НАДЫХОДЗІЦЬ ВЯСНА

Нарыс

Над Зялёным Садам вялізнымі кругамі-заходамі носіцца шумлівая чарада шызых і белых галубоў. Яны кружаць усцяж зялёнага вострава, праносяцца над гаем, зноў кружаць і лёгка планіруюць на будынку калгаснай фермы.

На вуліцы і ў цёмных бадзях, на градах і ў гародчыках крычаць і валтузяцца забіякі-верабы. У пасёлку пяюць пеўні. З дахаў коціцца долу дружны капеж, спорна булькае ў пракляваных кроплях карытцы-лужыны. Бачком вуліцы бяжыць і вызвоньвае вясёлая ручайна. К вечару прыпадае да зямлі густы і нерухомы туман, з'ядаючы апошнія снежныя суметы.

Дзіўна: залетаць і летасць такім часам баяліся, каб цяляты на ферме не памёрлі, а цяпер—хоць пачынай сяць. Былі, праўда, і мяцеліцы, за адну ноч як не па калені снегу выпадала, ды раптам пабляжэў студзень і перадаў лютаму голю палі.

Надоечы Вера Ігнатаўна хадзіла ў Аздыліна, у праўленне калгаса. Застала там старшыню арцелі Мацвея Фёдаравіча Песню, яго намесніка, сакратара партбюро Яўгена Антонавіча Баркоўскага і заатэхніка Ягора Пятровіча Зайцава. Яны неспакойна пахаджвалі між сталаў, гаварылі заклапочана, і гаворка была пра нарыхтоўкі ўгнаенняў, кармоў, надоі малака. І ўжо каторы раз вярталася да пасеваў.

— От затрашчыць мароз, схопіць поле ледзяною скарынкай—і прапалі ўсе нашы спадзяванні, старанні, абавязальствы,—бедаваў Мацвей Фёдаравіч.

— Хоць бы трошкі снегу наўперад,—меркаваў Яўген Антонавіч.—А не—ужо сыходзіў бы назусім.

А Вера Ігнатаўна здзівілася, убачыўшы тут Песню,—на курсах жа павінен яшчэ быць. Старшыней ён нядаўна, а дагэтуль працаваў галоўным аграномам, цяпер паслалі падвучыцца пры Го-рацкай сельскагаспадарчай акадэміі. Дык зарана ж вярнуўся.

— Сэрца, сэрца, Вера Ігнатаўна,—адказаў Песня.—Пракляты грып...

— Дык чаму ж не ляжыцца табе? Ці адзін тут грып вінаваты? Ці не гэтая самая пагрозлівая ледзяная скарынка зачэпіла сэрца і прыгнала дамоў?

Пачынае змяркацца. За веснічкамі па-ранейшаму ціха звоніць ручай. І Вера Ігнатаўна ловіць сябе на адчуванні, нібыта вось-вось над галавой хуценька павінен узняцца жаўрук, таропка кідаючы людзям абрыўкі доўгачаканай весняй песні.

Сёння ў Веры Ігнатаўны выхадны. Ездзіла з сынам Віталікам у Гомель. Удаля з'ездзілі: хлопцу купіла модны гарнітур, а сабе заказала ў атэлье. Віталік прыехаў з Ленінградскага сельскагаспадарчага інстытута на свае першыя канікулы. Паступіў туды адразу ж пасля арміі, вучыцца на агранома па ахове раслін. Прывёз на радасць маці адны «чацвёркі» і «пяцёркі» за першы семестр. А яшчэ—падарунак: вялізны акварыум з залатымі рыбкамі!

На мінулым тыдні, у пятніцу, яна вярнулася з абласной партыйнай канферэнцыі. Сказала Віталіку, яшчэ і сама не верачы ў свае словы:

— Сыноч, а мяне сёння выбралі дэлегаткай на дваццаць чацвёрты з'езд партыі!

— Мама?... Ура, мама!—закрычаў Віталік, абняў за плечы, прытуліўся.—Сёння ж напішу сваім хлопцам, няхай знаюць, якая ў Віталія Сычова мама! Пахвалюся кожнаму, каго ні стрэну,—каб ведалі, якая ў мяне мама!..

Ледзь угаманіўся. Нат на вячоркі не хадзіў...

Назаўтра шчэ і не развіднела як след, а ўжо ўся ферма радавалася навіне.

— Дальбог, аж не верыцца,—казала даярка Аўдоцця Грыб.

— А чаго здзіўляцца?—строга паглядзела на яе Настасся Барысевіч.—Не за прыгожыя ж вочы пасылаюць... Не знаеш, дык папрасі Веру, каб расказала табе сваю біяграфію!..

Яе перабіла Марыя Кіржанова:

— Верка, набяры карандашоў і не лянуйся: запісвай

і запамінай у Маскве ўсё... Расказваць будзеш...

Днём сустрэлася Наташка, дачка даяркі Варвары Емяльянцавай, і яна парадавалася:

— Ой, Вера Ігнатаўна, як прыедзеце, я першая прыбегу да вас—раскажаце... Я зноў падмяню вас, пакуль будзеце ў Маскве...

Харошая яна, Наташка. Часта маці падмяняе на ферме, падмяняла і яе, Веру Ігнатаўну, як была на партканферэнцыі ў Гомелі. Наташцы можна даверыць—старанная, увішная...

Мусіць, усяго адзін чалавек не павіншаваў Веру Ігнатаўну ў той дзень—вагаўшчык Міхаіл Прымак, і то не па нейкай там злосці, але ад няёмкасці.

Хацеў перад тым Прымак зрабіць па-цыганску: і каб каровы даіліся, і каб сена цэлае было, і даярак не ўстрыжыць. Бярог кармы к вясне, к ацёлам, к самаму малаку. І тайком пачаў недаважаць. Даяркі спярша напалі на фурмана Сашу Вавулу: гультай, лянужа, накідаць на сані, колькі трэба! А Саша

Леаніла Міцкевіч жыве ў Маладзечна. Яна выдатна працуе, займаецца спортам, удзельнічае ў канцэртах мастацкай самадзейнасці.

На абласной партыйнай канферэнцыі Леанілу Міцкевіч абралі дэлегаткай XXIV з'езда Кампартыі Савецкага Саюза. Фота П. Наватарава. (БЕЛТА).

пабажыцца гатоў быў, што ён тут ні пры чым:

— Праверце самі. Я да са-
ломінкі падбіраю, што вы-
даюць.

— Трэба пераважыць, —
сказала Вера Ігнатаўна. —
Вагі праверыць. Зараз жа!
— Паганяй каня! — крык-
нула на Вавулу Оля Кіся-
лёва.

Праверылі — вагі збітыя.
Адрэгулявалі, пераважылі
сена — сорака кілаграмаў не
хапіла на дзве групы кароў!

Услед пераважылі Жэня
Зарэцкая, Тамара Вавула,
Марыя Кіржанава — тое ж са-
мае. Па ўсіх трох кароўніках
абдзяліў Прымак, у чым і
прызнаўся. Даяркі склалі
акт, перадалі ў праўленне
калгаса. Таму і няёмка ця-
пер Прымаку...

Радуюцца і хвалюцца Ве-
ра Ігнатаўна. Радасна, што
прыехаў Віталік, радасна,
што камуністы вобласці ака-
залі ёй такі высокі гонар —
быць іх пасланцом на парт-
ыйным з'ездзе. Гэтыя сло-
вы — «XXIV з'езд КПСС» —
хвалюць сёння кожнага. Як
жа тады адчуваць сябе ёй,
простай калгаснай даярцы,
дэлегату з'езда!.. Часам аб-
завецца ў душы: чаму мена-
віта ёй такі давер камуніс-
таў, за што столькі людской
павагі, пашаны? Надойвае за
год па тры тысячы кілагра-
маў малака ад кожнай каро-
вы? Сёння гэта ўжо не на-
віна. Выконвае партыйныя
даручэнні? Так патрабуе Ста-
тут. Вайна? Дык ці ж на яе
толькі долю выпала яна?..

У атэлье Віталік падышоў
да закройшчыка, сказаў:

— Вы ж толькі пашыце
добра. Мая мама едзе дэле-

гаткай на партыйны з'езд у
Маскву, так што майце на
ўвазе: не падводзьце гомель-
скіх перад Масквой... Увесь
свет, калі ўжо на тое, ацэніць
вашу работу!

Закройшчык пачынаў нахі-
ліў галаву і адказаў не Віта-
ліку, а ёй:

— Разумею. Не хвалю-
цца, пашыем так, што і ў
Парыжы не папавяць!..

Скора Віталік паедзе ў Ле-
нінград. Вера Ігнатаўна бу-
дзе кожнай раніцай спяша-
цца на ферму, ціхімі вечарамі
пісаць сыну пісьмы, глядзець
за яго рыбкамі, і ў тую ці-
хію хвіліну не раз перагорне
старонкі свайго жыцця. І пач-
не з таго, што вайна захапіла
яе ў Карэліі. Не, бадай, лепш
пачаць з бацькі, бо на яе
жыццёвых старонках след і
яго жыцця... Афіцэр старой
рускай арміі — прапаршчык.
На грудзях баявыя Георгіі.
Чалавек адукаваны і сумлен-
ны, ён адразу ж пераходзіць
на бок рэвалюцыі. Станові-
цца камуністам, чырвоным ка-
мандзірам батарэі. Адгрыме-
лі яе залпы над галоўкамі
калчакіўцаў і дзянікінцаў —
і ён ужо ляснічы ў Чабато-
вічах: садзіць і ахоўвае лясы
па-над Дняпром... Пасля фін-
скай кампаніі паслалі лясні-
чым у Карэлію. Пераехалі
ўсёй сям'ёй. Не пажылі там
і года. Вера, старэйшая, ад-
но і паспела здаць за дзеся-
ты клас экзамен па фізіцы,
як пачалася вайна з гітлераў-
скай Германіяй. Эвакуірава-
ліся ў горад Бабаева Вала-
годскай вобласці. Бацька
найшоў лесатэхнікам у ляс-
ніцтва. Вера — клапаўшчы-
цай-інструментальшчыцай у
чыгуначнае дэпо. Камсамол-

ка. Сваіх сыноў і дачок Ра-
дзіма кліча ў бой. Адсюль,
можна сказаць, і першая сур'-
ёзная і суровая старонка з
яе жыцця.

Ладажскае возера. Порт
Асінавец, пачатак «дарогі
жыцця». За возерам — нескра-
роны, мужны горад Леніна.
Вера — дыспетчар порта. На
Асінавец бесперастанку пікі-
руюць варожыя бамбавозы.
Аднойчы кантузіла. Месяц
не чула і не гаварыла. Б'юць
дальнабойныя гарматы па
прычалах. Ноччу сям-так ад-
будуюць іх — за дзень толькі
абломкі плывуць па вадзе.
Гараць і тонучы судны. А «да-
рога жыцця» — жыве: новыя
параходы і баржы загруза-
юцца баявым падмацаваннем
Ленінграду, баявой тэхнікай,
боепрыпасамі, прадуктамі,
назад вяртаюцца з паранены-
мі, эвакуіраванымі. Улетку —
па вадзе, узімку — па лёдзе.
Выжыў, выстаяў Ленінград.
Прарваў смяротнае кола бла-
кады.

Разбітыя франтавыя даро-
гі. Нарва, Пскоў, Выбарг, Эс-
тонія, Латвія, Літва. Іхні ра-
бочы батальён будзе дарогі,
масты, разбірае лінію Манер-
гейма. Дзень Перамогі ад-
святкавалі ў Сестрарэчку
пад Ленінградам.

Адтуль — на Далёкі Усход.
Манголія. Маньчжурія. Пе-
рамогу над імперыялістычнай
Японіяй сустрэла ў горадзе
Тамцаг-Булаку...

Да бацькі вярнулася з
медалямі і кніжачкай канды-
дата ў члены партыі. Неўза-
баве з Бабаева пераехалі ў
вёску Зеляноўку, што за Ува-
равічамі, дамоў, да роднага
Дняпра.

Пайшла загадчыца хаты-

чытальні ў Чабатовічы. За-
мужжа прывяло сюды, у Зя-
лёны Сад. Калі не лічыць
трох гадоў, што працавала
на горнаабагачальным камбі-
наце ў Алёнегорску, увесь
час тут і жыла. Была загад-
чыцай магазіна, старшыней
рэвізійнай камісіі ў калгасе,
сакратаром і старшыней Аз-
зелінскага сельсавета, учот-
чыцай у брыгадзе, а вось ужо
дзесяты год — даяркай. І бы-
ло ўсялякага. Помніцца, на
тым першым часе нат па
пяцьсот літраў малака за год
не надойвалі ад каровы. Ця-
пер — не тое. Цяпер рэдка
якая даярка не мае па тры
тысячы кілаграмаў ад каро-
вы. Хоць і гэта, вядома, ма-
ла. Праблема — кармы і паша.
Але вырашаецца і яна.

Павіншаваць Веру Ігнатаў-
ну заскочыў на ферму стар-
шыня арцелі Песня. Казаў:

— Будзеце гаварыць з
дэлегатамі з'езда — раскажаце
пра нашы справы, скажа-
це, што з гэтага года наша
гаспадарка — насенняводчая,
паліпшаецца і паша. Уво-
сень толькі іншым гаспадар-
кам мы павінны паставіць
паўтары тоны насення каню-
шыны, дзве — райграсу, па
дзве з паловай — яжы, аўся-
нцы, цімафееўкі. А сена — са-
бе. Так што з гэтага года і
здымаецца яна, наша карма-
вая праблема.

...Перад люстэркам Віта-
лік яшчэ раз прымярае гар-
нітур. Вера Ігнатаўна любу-
ецца сынам. А за акном па-
ранейшаму весела вызыва-
е ручай.

Іван КІРЭЙЧЫК

Калгас імя Кірава,
Гомельскі раён.

У мінулым годзе хлебарабы калгаса імя
Калініна Шчучынскага раёна сабралі па
35 цэнтнераў збожжа з гектара. Уключыў-
шыся ў спаборніцтва за дастойную сустрэ-
чу з'езда камуністаў краіны, яны абавяза-
ліся сабраць сёлета з гектара не менш чым
40 цэнтнераў збожжа.

На здымку вы бачыце старшыню калгаса
М. І. Дашкевіча, галоўнага агранома
Е. В. Дашкевіч і эканаміста А. С. Гіпель.
Вось так, у сумесных гутарках, спрэчках
знаходзяць яны рэзервы павышэння ўра-
джайнасці.

Фота Ул. Лупейкі. (БЕЛТА).

Сяргей ЗАКОННІКАЎ

Салаўі

Салаўямі Ушаччына багатая,
Так што песень нам не пазычаць.
Сёння зноў за матчынаю хатай
Спеў салоўкі чуцен па начах.

Я спяшаўся, толькі б не спазніцца.
Вось на гэты свіст, як на маяк,
Да цябе, птушыная сталіца,
Глыбачка далёкая мая...

І цяпер стаю, што заварожаны.
Пехам дзесяць верст, а не да сну.

Слухаю, як клічуць асцярожна
Салаўі зялёную вясну.

«Не сфальшываць!» —
думалася ўпотаі.—
Прыляцелі ўсё ж з чужых краёў». —
Толькі чую я за кожнай нотай
Слова беларускае сваё.

Дзякуй вам, алешніку начальнікі!
Ваша песня у мяне ў крыві,
Першага прызнання пачынальнікі,
Шэрыя, як вечар, салаўі.

Ніна МАЦЯШ

«Коль нет цветов среди зимы,
Так и грустит о них не надо».
С. ЯСЕНИН

Генадзь БУРАЎКІН

Камісары

З гадоў,
калі неба крамсалі
Узнятыя гневамі клінкі,
Прыходзяць да нас камісары —
Духоўныя нашы бацькі.

На вуснах іх —
марш недапеты,
Упартыя словы надзей.
І кулямі партбілеты
Прышыты да юных грудзей.

І падалі і ўваскрасалі,
Сабой засланялі жывых.
Сягоння глядзяць камісары
Як суддзі на ўнукаў сваіх...

Мы іх перагналі узростам,
Сягнулі да зорак сівых,
І ўсё ж, як падлеткі, зайздросцім
І лёсу, і пафасу іх.

І марай свяшчэннаю самай
У сэрцах надзея гарыць,
Што нас не ўпікнуць камісары —
Суровыя нашы сябры.

А мне патрэбна сонца — уначы,
І зорка — днём,
І кветка — у мяцеліцу...
Ліпнёвы ранак на губах гарчыць,
Удаль няроўная дарога сцэлецца.

Дзе ёй канец!
Які ў яе канец!
Падшыта неба зноў глухімі хмарами.

І цяжка шчэ сказаць, ці ўгнацца мне
За бачнай, ды неўтаймаванай мараю.

А сэрца ўсё то шэпча, то крычыць,
А сэрца верыць, верыць:
перамелецца...

Не гасне сум па сонцы — уначы,
Па зорцы — днём,
Па кветцы — у мяцеліцу.

Леанід ДАЙНЕКА

Я знаю: пройдуць дзень за днём,
І гэта здарыцца з табою —
Душа пакрыецца лядком,
Як рэчка ранняю зімою.

І ўжо не тая будзеш ты,
Што ні рабі, але не тая.
І промень сонца залаты
У сны твае не завітае.

Ты будзеш слухаць шэпат дрэў,
Як маладосці нашай рэха.
Ты ўбачыш, як я пастарэў,
І як сама ты пастарэла.

Прабач тады за ўсю тугу,
Прабач за той халодны вечар,
Калі я ўскласці не змагу
Твае гады сабе на плечы.

Алег САЛТУК

* * *

На нівах жыта русае
У чалавечы рост.
Лаўлю сваімі вуснамі
Усмешлівы твой рот.

Святыя, не хрысціцеся,
Не апускайце воч,
А лепей памаліцеся
За нас у гэту ноч.

А зоркі дураслівыя
Зрываюцца з арбіт,
— Шчаслівая!
— Шчаслівая! —
— Глядзі ж, не разлюбі!

Яўген КРУПЕНЬКА

Сустракайце вясну!

Сустракайце такую вясну!
Бярозы прапахлі сокам,
Настоеным на сонцы,
І нечакана — раптам! —
Пупышкі стрэльнулі ранкам.
Як ракеты, маленькія лісцікі,
Прыцэліліся — неба, трымайся! —
Сонца іх на паверку выстраіла,
Як на парад майскі.

Сустракайце такую вясну!
Над лугам, голым, як бубен,
Вунь закружыўся бусел:
Самы высокі поўдзень,
Самы вясенні полюс.
Бушуе ў бярозах сонкі,
І — у зеніце — сонца.
Сустракайце такую вясну!

ДАСВЕДЧАНЫЯ людзі параўноўваюць Мазыр са Швейцарыяй. («Наша беларуская Швейцарыя. Мала што не ўвесь Ленінград на лета выезджае ў Мазыр...») А ты, чалавек, можна сказаць, пражыў жыццё і ні разу не быў у Мазыры! Не пахадзіў па яго маляўнічых кручах, не абмыў з дарогі твару ў цёплых хвалях прыгажуні Прыпяці, не пагрэўся на яе бялюткіх, бы раскінутыя абрусы, пляжах...

Жаданне ўбачыць Мазыр уласнымі вачыма супадае якраз з рэдакцыйнымі планами.

З энцыклапедычных да-

дасягнуў. Дык які ж ён сёння?

Звесткі энцыклапедычных выданняў, нават самых апошніх, старэюць увачавідкі. І таму, хто хоча атрымаць адказ на пытанне: які Мазыр сёння?—трэба адкласці даведнікі і паспяхіць на цягнік, на аўтобус ці на самалёт!..

Кніга Славы... Я не ведаю, ці вядуць гэты летапіс пераможных пяцігодак у іншых нашых гарадах. У Мазыры ён пакінуў на сваіх старонках—нашчадкам у прыклад—іме-

былася ў студзені месяцы 1971 года. І сёння яшчэ нагадваюць даўніну аселяўцаў крамкі, вузкія вулачкі са стромымі драўлянымі лесвіцамі, старая царква, маляўніча ўпісаная ў гарадскі пейзаж... І ўсё роўна таго Мазыра, што быў некалі горадам дробных гандляроў і рамеснікаў, даўно няма. Сёння Мазыр—адзін з буйнейшых прамысловых цэнтраў беларускага Палесся.

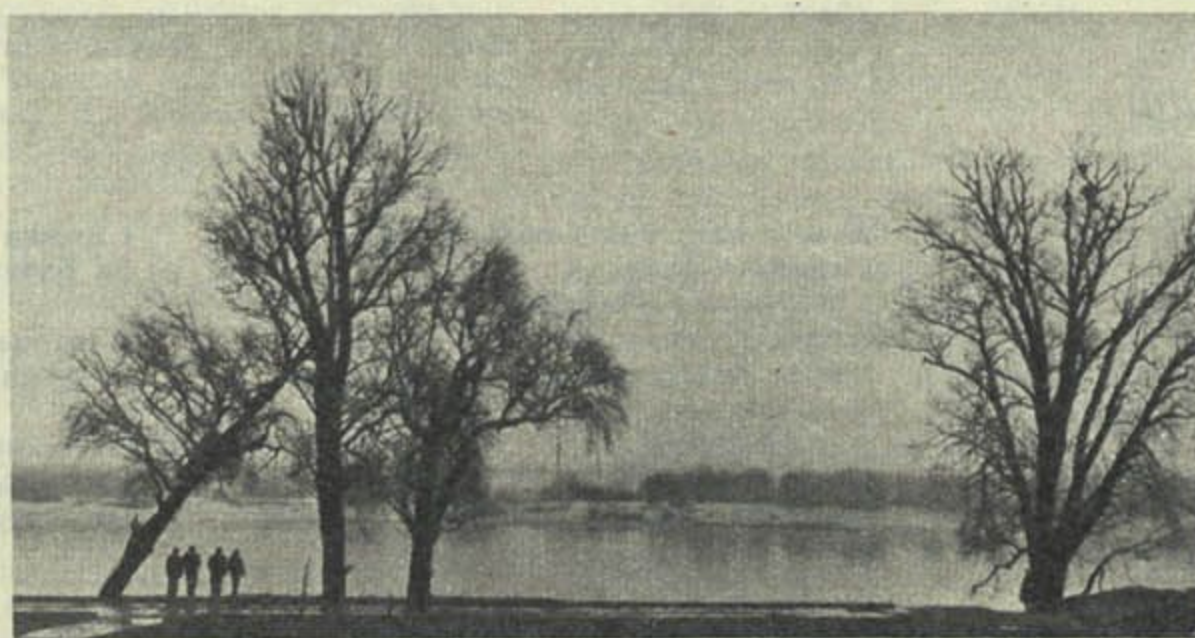
Сваю апошнюю пяцігодку па прамысловасці Мазыр выканаў яшчэ 27 кастрычніка мінулага года. Выканаў да-тэрмінова, выпусціўшы звыш плана прадукцыі на 14 мільё-

кратар Мазырскага гаркома партыі А. Г. Карчэўскі.

У мінулым годзе будкіраўніцтва № 132 дапамагло пабудаванню ў калгасе імя Калініна дзіцячы сад-яслі на 50 месцаў, праклала 5 кіламетраў водаправода. Якому, скажыце, калгасу пашкодзіла б такая дапамога? А яна страчаецца, скажам шчыра, не так ужо часта. Вельмі складана гэта ці вымагае нейкіх празмерных затрат? Ні тое і ні другое—асабліва для вялікага прадпрыемства. Галоўнае, каб была ініцыятыва, як, скажам, у такім выпадку. Рабочыя Мазырскага кабельнага завода

ЗАЎТРАШНІ ДЗЕНЬ

Фота К. Якубовіча
і Ул. Вяхоткі

На Прыпяці.

Фабрыка мастацкіх вырабаў. За станком — старэйшая работніца М. Жыліна.

веднікаў занатоўваю ў сваю запісную кніжку: «Высочайше ўтвержден: 22 января 1769 года Минского Наместничества Мозырь Минской губернии. Уездный». І, вядома, з уласным гербам: на версе шчыта—герб Мінскі (двухгаловы арол, скіпетр і царская карона), знізу на блакітным полі—развінуў крылы арол чорны... «Сей герб король Польский Сигизмунд III дал сему городу в 1609 году, Сентября 10 дня».

Немалады Мазыр. Немала пабачыў ён на сваім вяку... Славу ты герой грамадзянскай вайны Шчорс папаўняў свае дывізіі рабочымі і сялянамі Мазыршчыны. У Мазыры ў 1918 годзе савецкая дэлегацыя на чале з Д. З. Мануільскім вяла перагаворы з нямецкім камандаваннем. У горадзе—мемарыяльная дошка на фасадзе былой гімназіі, дзе вучылася Вера Харужая. Тут пастаўлены ёй удзячныя мазыранамі помнікі...

Немала пабачыў і перацярпеў Мазыр. Немалога і

ны лепшых з лепшых. Летапіс яшчэ працягвае свой эпічны сказ. Апошняя старонка яго будзе перагорнута напярэдадні адкрыцця ў Маскве XXIV з'езда КПСС. І тады Кніга Славы будзе перададзена ў мясцовы краязнаўчы музей на вечнае захаванне ўжо як экспанат.

Мне ўяўляецца, як прыйдзе аднойчы ў музейную залу карэспандэнт газеты ці часопіса (гэтак, як прыйшла ў музей сёння я), карэспандэнт з дваццаць першага стагоддзя. Уяўляецца, з якой цікавасцю будзе перагортваць ён старонкі нашых сённяшніх спраў і перамог. Напэўна, ён крышачку паблужа будзе ўсміхацца: чым яны хваліліся, гэтыя дзівакі з дваццатага стагоддзя? Няхай. Няхай сабе (праз пяцьдзят год—з дваццаць першага стагоддзя) малады карэспандэнт, толькі што вярнуўшыся з чарговай касмічнай камандзіроўкі, паўсміхаецца...

Мая стрэча з Мазыром ад-

наў рублёў. У вялікім паходзе за ашчаднасць дзяржаўных сродкаў мазыране толькі за 11 месяцаў мінулага года сэканомілі дзяржаве 225 тон металу, 395 тон паліва, больш чым мільён кілават-гадзін электраэнергіі... Укараненне рацыяналізатарскіх прапаноў дало 228 тысяч рублёў прыбытку.

І яшчэ дзве лічбы: прамысловасць Мазыра за пяцігодку асвоіла 75 відаў новай прадукцыі, а 6 відаў з вытворчасці былі зняты: яны ўжо не адпавядалі патрабаванням часу.

У Кнігу Славы першымі запісалі свой працоўны рапарт машынабудаўнікі з завода меліярацыйных машын. Іх прадукцыя ідзе не толькі па рэспубліках нашай краіны. Меліярацыйная тэхніка з маркай Мазыра знайшла сабе добрую славу і далёка за мяжой.

«Саюз сярпа і молата». Так назваў шэфскую дапамогу горада вёсцы першы са-

ўласнымі сіламі стварылі ў калгасе «Дружба» механічную майстэрню, у якой яны ж самі будуць рыхтаваць з калгасных хлопцаў слесараў, токараў і газаваршчыкаў. На месцы, у калгасе. Прыклады ўдзячнага «саюза сярпа і молата»—хіба яны не вартыя пераймання?

Што тут адмаўляцца: куды б ні паехаў карэспандэнт у камандзіроўку—падавай яму заўсёды толькі самае перадавое, самае прыкладнае, і абавязкова, каб у дзеянні! Карэспандэнт любіць «буйны план»...

—Павінен вас папярэдзіць... во избежание недо-разумений... завода яшчэ няма. Будаўніцтва завода мы яшчэ не распачалі,—кажа Віктар Міхайлавіч Сакалоў—карэнны рускі, здаецца, пскавіцянін, на мазырскай новабудоўлі працуе начальнікам вытворчага тэхнічнага ўпраў-

лення № 152. Дагэтуль ён будаваў на Віцебшчыне, «пачынаў і канчаў» Светлагорск... Будаўніцтва ў Мазыры па сваім размаху адно з буйнейшых у Беларусі. Тут узводзіцца прамысловы комплекс па перапрацоўцы нафты.

«Во избежание недоразумений...» А мы, і праўда, ехалі сюды з такім ужо настроем, што хоць сёння гатовы былі «ўвесці ў строй» мазырскі гігант...

Віктар Міхайлавіч як па кнізе чытае нашы недаўменныя позіркi: а што ж тады азначаюць усе гэтыя распачатыя і ўжо закончаныя бу-

будуецца аўтабаза на 350 машын. Будуюцца аўтадарогі, пажарныя, сталовыя, пральні, жылыя дамы, інтэрнаты.

Не закладзена пакуль што толькі ніводных ясляў, ніводнага дзіцячага сада. І гэта вельмі кепска: збярэцца на будаўніцтва моладзь, пойдучь адно за адным вяселлі, а пасля вяселляў пойдучь і дзеці... Не варта адкладваць.

Карэспандэнт неабходна зазірнуць у будучыню новага Мазыра. Асабіста мне ён нагадвае той колішні Наваполацк, у якім аднойчы даводзілася карэспандэнтам разам з рабочымі, што ехалі на

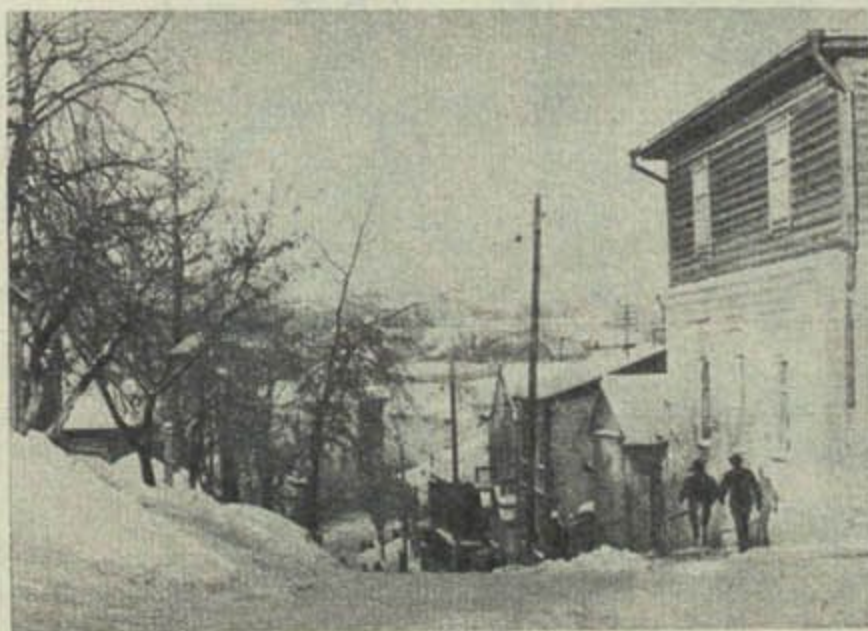
вінны пакінуць свае сённяшняе ўладанні заводу, адступіць убок і забудуюцца па-водле самых дасканалых праектаў, створаных архітэктарамі.

Першымі ў гэтым «вялікім перасяленні народаў» будуць, вядома, славуць Міхалкі, якія сімвалізуюць сёння мясцовую вялікую хімію. Міхалкі, Бабры... І яшчэ, і яшчэ вёскі — калгасы — з усім набыткам, з усім добром павінны будуць перасяліцца на новыя мясціны... Зразумела, за кошт дзяржавы.

Хто працуе на будоўлі?

Святлана Чырун — лепшая фільмшчыца завода «Мазыркабель».

Старая вуліца ў Мазыры.

Новабудоўля.

доўлі, якім нават прыблізна не азначыш назвы: цэлы лес магутных калон і вежаў?

— Пакуль што мы ствараем толькі базу для будаўніцтва завода. Без яе не можа быць і гутаркі пра самое будаўніцтва...

Едзем на месца будучага гіганта. (Першая чарга яго ўступіць у дзеянне ў 1973 годзе.) Мінаем заснежаныя хваёвыя пералескі. Зялёныя маляўнічыя шаты будуць прынесены ў ахвяру вялікай хіміі... Міне некалькі гадоў, і тут пралягуць сучасныя магістралі, у неба ўскінуцца стромкімі вежамі будаўнічыя карпусы. Спрадвечная палеская ціша сыдзе ў нябыт.

Яе і цяпер ужо няма, гэтае п'шы...

Пабудавана ўжо база механізацыі — для ўсёй, якая будзе працаваць у далейшым, земляной тэхнікі. Заканчваецца будаўніцтва завода таварнага бетону і першай чаргі завода зборных жалезабетонных вырабаў.

змену, памагаць вадзіцелю выцягваць аўтобус з будаўнічай нетры... Віктар Міхайлавіч Сакалоў, хоць і без вялікай ахвоты, усё ж згадзіўся «змарнаваць» некалькі гадзін з карэспандэнтамі.

— Калі глядзець у будучыню новага Мазыра, не такую ўжо і далёкую, то вось якая перспектыва...

Будаўніцтва жылых дамоў для тых, хто будзе працаваць на мазырскім гіганце, пачалося ў раёне вёскі Бабры... Усіх мікрараёнаў павінна быць 14. У кожным па 12 тысяч чалавек... Мікрараёны будуць забудовацца 5-і 9-павярховымі дамамі. Новы Мазыр будзе забяспечаны цэнтральнай цепладачай. Адначасова ў мікрараёнах паявіцца школы, стадыёны, паркі, гандлёвыя прадпрыемствы, дзіцячыя камбінаты... Не трэба здзіўляцца: к 1985 году Мазыр будзе мець 180 тысяч насельніцтва. А сёння ў Мазыры — 50 тысяч.

Калгасныя вёскі, якія па-

Адкуль чэрпаюцца працоўныя рэзервы?

Мантажнікі, напрыклад, прыехалі з Наваполацка, з Башкірыі, з Казахстана, з Пярмі. Аднак асноўная рабочая сіла — тутэйшае насельніцтва, з навакольных пасёлкаў і вёсак. Учарашняе вясковыя хлопцы і дзяўчаты — сёння ўжо рабочы клас...

І, нарэшце, наша «традыцыйнае» пытанне: ці многа жанчын працуе на будоўлі?

Пакуль што нельга сказаць: многа. Аднак, як і ўсякая будоўля, новы Мазыр мае нямала работы і для жаночых рук. Маляры, тынкоўшчыкі — усё гэта, можна сказаць, жаночая справа.

Брыгадзір брыгады тынкоўшчыкаў будаўнічага ўпраўлення № 152 Соф'я Макарэвіч і брыгадзір брыгады аддзелачных работ Люба Лапушка... Абедзве тутэйшыя, вясковыя — «паляшчкі». Бабулі ды яшчэ і маткі абедзвюх сляпіліся над кудзелямі. А дочкі пайшлі будаваць гарады і заводы! У

такі час жывем — нікога нічым не здзівіш. Кожны сам, як хоча, кіруе сваім лёсам... І не толькі самі брыгадзіры Соф'я Макарэвіч і Люба Лапушка славуць на будоўлі. Брыгады, якімі яны кіруюць, таксама перадавыя, славытыя.

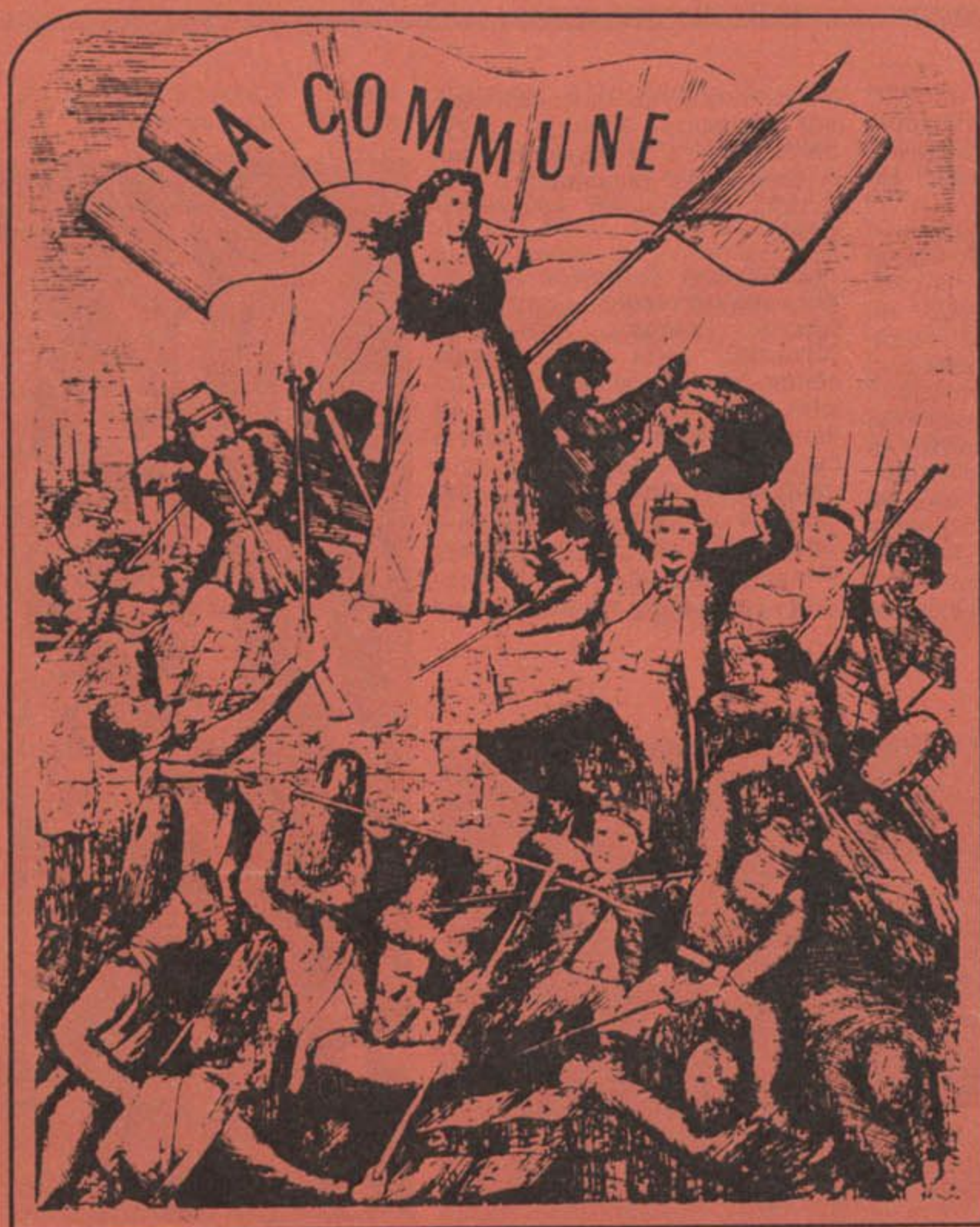
...Першая чарга мазырскага гіганта ўвойдзе ў строй у 1973 годзе. А ўсё тое, пра што мы гаварылі вышэй, усё гэта — падрыхтоўка да адказнай падзеі.

Да самай адказнай — у сённяшнім Мазыры.

Ну, а як на конт Швейцарыі?

Зімовы, увесць у заінелых прысадах Мазыр здаўся мне горадам з нейкай чароўнай казкі. І не хочацца шукаць ніякіх іншых параўнанняў. Мне проста хочацца прыехаць у Мазыр яшчэ. І летам, і вясной, і ўвосень...

А. ВАСІЛЕВІЧ

Э. Рэно. Камуна. Прывячаецца Нацыянальнай гвардыі.
(Калекцыя бібліятэкі імя Салтыкова-Шчадрына, Ленінград.)

ГЕРАІНЯ КАМУНЫ

Да 100-годдзя
Парыжскай Камуны

У батальёнах парыжскіх камунараў змагаліся людзі шмат якіх нацыянальнасцей: рускія, венгры, бельгійцы, палякі... Удзельнікамі Камуны былі і беларусы. Сярод іх выдатнае месца займае Ганна Васільеўна Корвін-Крукоўская, па мужу Жаклар.

РАСІЯ з усімі яе трывогамі, радасцямі і смуткам асталася далёка ззаду, вакол ляжала аўстрыйская зямля. Было крыху сумна і ў той жа час радасна: нарэшце, удалося вырвацца на волю, зачыць самастойна. Мерна пастуквалі колы цягніка. Ганна заплюшчыла вочы і нібы ў сне ўбачыла вёску Палібіна Віцебскай губерні, дзе бацька, генерал-лейтэнант у адстаўцы, валодаў радовым маёмкам, дзе прайшло юнацтва яе.

Цяпер яна знаходзіцца далёка ад палібінскай глушы, ад самадзяржаўнай Расіі. Насупраць у купэ сядзяць сястра Соф'я і яе муж Уладзімір Ануфрыевіч Кавалеўскі. Гэта дзякуючы ім, іх настойлівым просьбам бацькі адпусцілі за мяжу і Ганну, дваццаціпяцігадовую дзяўчыну. Вядома ж, у памешчыкаў Корвін-Крукоўскіх і ў думках тады не было, што адна іх дачка будзе вядомым вучоным-матэматыкам, а другая — парыжскай камунаркай. Але здарылася імяна так.

Ужо ў Палібіне, знаходзячыся пад

уражаннем перадавых рэвалюцыйных ідэй, Ганна ўсімі сіламі імкнулася вырвацца з затхлай атмасферы бацькоўскага дома. Вось як піша пра тайныя намеры Корвін-Крукоўскай яе сваячка А. М. Яўрэінава: «Анюта паедзе ў Францыю даследаваць сацыяльны рух, дзе цяпер з'явілася шмат харошых людзей, і рух там мацнейшы, так што паездка яе будзе не без карысці».

Аднак на шляху намераў Ганны стаялі бацькі, і выехаць за мяжу ўдалося толькі пасля таго, як сястра Соф'я ў верасні 1868 года выйшла замуж. І вось разам з сястрой і яе мужам вясной 1869 года яны пакінулі Расію.

Неўзабаве Ганна Васільеўна была ў Парыжы. Але пражыванне сваё ў Парыжы яна трымала ў сакрэце ад бацькоў, таму што сястра пасялілася ў Гейдэльбергу, дзе трэба было знаходзіцца і ёй. Таму грошай з Палібіна яна не атрымлівала і мусіла паступіць у друкарню наборшчыцай. Праца ў друкарні, знаёмства з рабочым асяроддзем акунулі Ганну Васільеўну ў самую гушчу французскага рэвалюцыйнага руху тых гадоў. У асяроддзі рэвалюцыянераў яна і пасябрала з Шарлем Віктарам Жакларам, які зрабіўся яе мужам.

Цікава, што пра маладую наборшчыцу, дачку палібінскага памешчыка, успамінае ў гэты час правадыр Інтэрнацыянала Карл Маркс у сваім пісьме да Фрыдрыху Энгельсу ад 14 красавіка 1870 года. «Лафарг (зныць Маркса. — Ул. Б.), — піша К. Маркс, — пазнаёміўся ў Парыжы з адной вельмі вучонай рускай (сяброўкай яго друга Жаклара, выдатнага маладога чалавека)».

Жаклар быў адным з самых актыўных камунараў, начальнікам войск Манмартра, дзе ўжо 18 сакавіка 1871 года кіраваў аперацыямі.

Ганна Васільеўна ў час Парыжскай Камуны з'яўлялася членам жаночага Камітэта пільнасці. Разам з перадавой французскай пісьменніцай і рэвалюцыянеркай Андрэ Лео яны заснавалі вячэрнюю газету «Ля Саціаль», якая выходзіла штодзённа з 31 сакавіка па 17 мая 1871 года.

Апрача таго, яна самым актыўным чынам удзельнічала ў выпуску афіш Камуны, у рэарганізацыі жаночай адукацыі, вяла прапаганду сацыяльных ідэй Інтэрнацыянала, аддавала пралетарскай рэвалюцыі ўсе свае сілы і здольнасці.

Дакументы Камуны сведчаць, што 6 мая Камітэт пільнасці 18-й акругі па ініцыятыве грамадзянак — старшыні Пуар'е, сакратаркі Жаклар і членаў прэзідыума Баруа і Тэсон паставіў неадкладна пазбавіцца ў шпітальных і турмах ад паслуг сяцёр-манахак. У той жа дзень было прынята рашэнне аб ліквідацыі вулічнай прастытуцыі.

Ганна Васільеўна ўдзень звычайна ўдзельнічала ў пасяджэннях жаночых камітэтаў, а ўвечары выступала ў клубах на шматлікіх сходках. Так, напрыклад, разам з членамі жаночага назіральнага камітэта яна ад імя прэ-

зідума сходу падпісвае наступную рэзалюцыю:

«Грамадзянкі Манмартра на сходзе 22 красавіка паставілі прадставіць сябе ў распараджэнне Камуны, каб арганізаваць паходныя шпіталі для суправаджэння атрадаў, якія змагаюцца з непрыяцелем, і для падбірання на полі бою нашых гераічных абаронцаў. Жанчыны Манмартра, натхнёныя рэвалюцыйным энтузіязмам, хочучь даказаць дзеяннямі сваю адданасць рэвалюцыі».

Гэтая рэзалюцыя 26 красавіка 1871 года была надрукавана ў газеце «Крык народа». А ў нумары гэтай газеты ад 28 красавіка за подпісам Жаклар змешчана паведамленне: «Камітэт пільнасці 18-й акругі склікае ўсіх грамадзянак на сход, які адбудзецца ў чацвер у зале Буль-Нуар».

«Камітэт, які засядае на вуліцы Акацый, № 32, заклікае ўсіх грамадзянак, што жадаюць актыўна дапамагачь Камуне, каб яны ішлі перавязваць раненых на полі бітвы і даглядаць іх у шпіталі».

У час асады і абароны Камуны, калі шпіталі былі поўныя раненых і хворых, Ганна Васільеўна ў якасці сястры міласэрнасці клапацілася даглядала іх. Дарэчы, з 5 красавіка па 12 мая ў Парыжы знаходзілася Соф'я Кавалеўская з мужам. Яна таксама даглядала хворых камунараў.

Прабрацца ў асаджаны Парыж Кавалеўскім было вельмі рызыкоўна. У газеце «Ля Сасіаль» ад 12 мая 1871 года паведамляецца: «Двое рускіх, пан і пані Кавалеўскія, якія маюць сястру ў Парыжы, прыбылі адразу пасля перамір'я ў Версаль і прасілі пропуск. Атрымаўшы ўсюды адмову, яны пайшлі да Бісмарка, які адказаў: «Мне забаронена задаволіць вашу просьбу, гэта не залежыць ад мяне».

З Парыжа Кавалеўскія выехалі ў Берлін. А Віктор і Ганна Жаклары працягвалі змагацца за рэспубліку рабочых. Калі версальцы ўзялі апошняю барыкаду камунараў, Жаклару ўдалося схавацца. Ён спаліў сваё ваеннае адзенне і ў цывільным ледзь не выратаваўся ад версальцаў. Але яго раптам пазналі на вуліцы, арыштавалі і пасадзілі ў турму.

Запіска, па якой Жаклар быў унесены ў спіс арыштантаў, сведчыла: «Вышэйназваны Жаклар быў камандзірам Манмартра, па яго загаду расстраляны генералы Клеман Тама і Леонт. Апрача таго, запэўняюць, што ён вінаваты ў забойстве жандараў». Зразумела, што з такой характарыстыкай ён не мог чакаць літасці. Добра яшчэ, што арыштавалі яго праз два тыдні пасля падаўлення Камуны, калі бяссудныя забойствы спыніліся. А калі б Жаклара апазналі раней, яго б расстралялі на месцы. Тым больш, што некалькі асоб, якіх прымалі за Жаклара, былі ўжо расстраляны версальцамі без суда і следства.

Што ж здарылася з Ганнай Васільеўнай?

З пісьма У. А. Кавалеўскага да брата даведваемся: «Жылі мы ў Берліне ціха і мірна, — піша Кавалеўскі, — раптам прыйшло паведамленне пра

ўзяцце Парыжа, пачалі непакоіцца, затым пісьмо Аняты, што ўсё добра і што яны абодва, г. зн. яна з мужам, паспелі схавацца. Раптам праз дзень новае пісьмо, што ён узяты і што яго калі не расстраляюць, то вышлюць. Вядома, у той жа дзень мы паехалі ў Парыж і прыехалі вельмі дарэчы, бо па дарозе прачыталі ў газетах, што і Анята таксама арыштавана. Апошняя, на шчасце, аказалася пакуль што выдумкай, хоць паліцыя палявала на яе... У гэтым становішчы Анята, вядома, не магла быць карыснай, і таму мы яе як мага хутчэй выправілі з Парыжа, а самі засталіся тут хадайнічаць за яго».

Вядома, што па просьбе дачок у Парыж на выручку Жаклара прыязджаў генерал Корвін-Крукоўскі з жонкай. Агульнымі намаганнямі ім удалося наладзіць уцёкі Жаклара. Ганна і Віктор пасяляюцца спачатку ў Берне, а потым у Цюрыху.

Увосень 1872 года Ганна Васільеўна атрымала пісьмо ад К. Маркса, якое вельмі здзівіла яе. Відаць, на падставе нечага няправільнага паведамлення Маркс думаў, што яна пераклала на французскую мову «Капітал». А паколькі ён ужо загадаў пераклад «Капітала» на французскую мову, то хацеў звернуць заказаны пераклад з яе рукапісам. Гэта доказ таго, што правадыр Інтэрнацыянала быў аб ёй высокай думкі.

Ганна Васільеўна адказала Марксу: «Вельмі Вам удзячна за падарунак, які Вы мне зрабілі, прыслаўшы частку Вашай працы і Вашу фатаграфію. Але я ў вялікай роспачы, бо не маю магчымасці паслаць Вам пераклад. Адзіны, які ў мяне быў, трапіў у рукі версальскай паліцыі. Між іншым, ён быў зроблены паводле першага выдання і не мог бы Вам спатрэбіцца. Пасля я пераклала толькі некалькі месц, неабходных мне для адной крытычнай работы, якую я збіралася надрукаваць. Гэтую вольную работу я прапанавала аднаму брусельскаму выдаўцу. Між іншым, перш чым звярнуцца да выдаўца для выдання перакладу Вашай працы, я палічыла б непрыстойным не звярнуцца папярэдне да Вас...»

Жаклары і пазней вялі перапіску з Марксам.

У 1874 годзе яны едуць у Расію. Віктор тут працуе выкладчыкам французскай мовы ў гімназіі, а затым журналістам. Ганна Васільеўна была надзейнай памочніцай мужа ў яго рабоце, сама шмат пісала, друкавалася ў пецярбургскіх часопісах. Займалася яна і палітычнай дзейнасцю: у данясеннях дэпартаменту паліцыі гаворыцца, што Ганна Васільеўна дапамагала польскай партыі «Пралетарыят», ажыццяўляючы разам з Віктарам сувязь паміж Парыжам і Варшавай.

Апошнія гады Ганна Васільеўна Корвін-Крукоўская (Жаклар) жыла то ў Пецярбургу, то ў Парыжы. Памёрла яна ў Парыжы, ва ўзросце 43 гадоў. Гэта была адна з нямногіх рускіх жанчын, якія ўвайшлі ў слаўную гісторыю Парыжскай Камуны.

Ул. БАБКОЎ

РОЗА ЛЮКСЕМБУРГ

1913 год. Германія. У абстаноўцы разгулу мілітарызму, калі ўсе сродкі буржуазнай прапаганды былі кінуты на псіхалагічную падрыхтоўку да вайны, у Франкфурце-на-Майне прагучаў мужны голас пратэсту:

— Калі нас будуць пераконваць узняць зброю забойства супраць нашых замежных братаў, мы заявім: «Не, гэтага мы не зробім!»

Гэтыя рашучыя словы належалі Розе Люксембург — дзяячцы германскага і польскага рэвалюцыйнага рабочага руху.

Каб пазбавіць яе магчымасці пратэставаць супраць вайны, германскія ўлады два разы (у 1915 і 1916 гг.) кідалі Розу ў турму. Але засценкі не маглі зламаць палымую рэвалюцыянерку. Вызваліўшыся, яна горава вітае поспехі Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Расіі, разам з Карлам Лібкнехтам робіцца заснавальніцай Кампартыі Германіі.

Першыя сацыял-дэмакраты, бясілыя проціпаставіць ідэям камуністаў свае погляды, пайшлі на подласць. З іх прамога падбукторвання 15 студзеня 1919 г. Роза Люксембург і Карл Лібкнехт былі па-зверску забіты контррэвалюцыянерамі.

Памяць аб слаўнай змагарцы жыве ў сэрцах працоўных. Пралетарыі ўсіх краін адзначаюць у сакавіку 100-годдзе з дня нараджэння Розы Люксембург.

Ю. М. Хусаінаў.

ЖАНЧЫНА-МЕХАНІЗАТАР

Грандыёзныя, вельмі складаныя задачы паставілі перад сельскімі працаўнікамі ліпеньскі Пленум ЦК КПСС і XV пленум ЦК КПБ. Трэба дабіцца далейшага ўздыму сельскагаспадарчай вытворчасці, а гэта значыць — усямерна ўмацоўваць матэрыяльна-тэхнічную базу сельскай гаспадаркі, перавесці яе на індустрыяльную аснову, павышаць яе аснашчанасць сучаснымі машынамі, будаваць дасканалыя сельскагаспадарчыя комплексы. Гэтая задача ў значнай меры вырашаецца ўжо ў бягучай пяцігодцы.

Дзяржаўныя капітальныя ўкладанні ў развіццё саўгасаў павялічацца ў параўнанні з мінулай пяцігодкай у 2 разы, а капіталаўкладанні калгасаў — у 1,7 раза. Значна павялічваецца завоз трактараў, аўтамабіляў і іншых машын. Усё гэта дазволіць у бліжэйшы час завяршыць комплексную механізацыю вытворчых працэсаў у сельскай гаспадарцы, значна палегчыць працу земляроба, наблізіць яе па сваім характары да разнавіднасці прамысловай працы.

Навукова-тэхнічны прагрэс у сельскай гаспадарцы нельга аддзяліць ад павышэння кваліфікацыі кадраў. Паступова знікаюць старыя і з'яўляюцца новыя прафесіі, павялічваецца колькасць рабочых і калгаснікаў, занятых механізавамай працай.

Павялічыліся ў вёсцы новыя спецыяльнасці: слесар-наладчык па абслугоўванню абсталявання на жывёлагадоўчых фермах, майстар-наладчык па тэхнічным абслугоўванні трактараў і складаных машын, дыспетчар, электрамеханік. У працоўных аперацыях рабочага саўгаса і калгасніка ўсё больш развіваюцца элементы разумовай працы і скарачаюцца фізічныя намаганні.

XV пленум ЦК КПБ паставіў задачу, каб за бліжэйшыя гады кожны працадольны калгаснік, кожны рабочы саўгаса авалодаў адной з механізатарскіх прафесій, умеў працаваць на некалькіх машынах або абслугоўваць іх. Для гэтага прадугледжваецца далейшае пашырэнне падрыхтоўкі механізатараў. Адкрыюцца

новыя прафесіянальна-тэхнічныя вучылішчы, расшырацца тыя, што ўжо ёсць. У многіх з іх юнакі і дзяўчаты разам з прафесіянальнай падрыхтоўкай здольны атрымаць агульную сярэдняю адукацыю. Палепшыцца прафесіянальная падрыхтоўка ў агульнаадукацыйных школах, філіялы прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў будуць рыхтаваць механізатараў непасрэдна ў гаспадарках. Апрача таго, ва ўсіх калгасах і саўгасах ствараюцца курсы тэхнічнага ўсеагульнага навучання, якія павінны ахапіць усё працадольнае насельніцтва вёскі.

Палавіну ўсіх, хто працуе ў калгасах і саўгасах, складаюць жанчыны. Але, на жаль, жаночая праца выкарыстоўваецца пераважна на падсобных ручных работах. І гэта ў нашай краіне, дзе жанчыне забяспечана палітычная і эканамічная роўнасць, дзе жанчыны ўдзельнічаюць нават у асваенні касмічнай прасторы! Вядома, такое становішча нельга лічыць нармальным.

Гісторыя савецкага земляробства назаўсёды захаве імёны першых жанчын-механізатараў, якія ў пачатку калектывізацыі рашуча змагаліся за новы лад, пракладвалі першыя барозны на калгасных палях, заворвалі межы не толькі на сялянскіх палосках, але і ў душы селяніна-ўласніка.

Глыбокая павага да жанчыны-механізатара нарадзілася ў нашай краіне яшчэ ў трыццатыя гады. Слаўная трактарыстка Паша Ангеліна першая з жанчын парушыла дамастравы запавед: «Бабская дарога — ад печы да парога». 17-гадовая Паша Ангеліна даказала, што прафесія трактарыста не манаполія мужчын.

Прыклад Пашы Ангелінай перанялі беларускі Соф'я Рачок, Любоў Мікус, Ганна Рыбчок. Яны натхнілі сваім прыкладам сотні сялянак.

Дзяўчатам сённяшняга пакалення ёсць з каго браць прыклад. У рэспубліцы шмат жанчын, якія звязалі сваё жыццё з тэхнікай. Трыццаць гадоў працуюць механізатарамі Надзея Аляксандраўна Булавацкая, Пелагея Адамаўна Бандарэнка, Марыя Барысаўна Фіневіч.

Апошнім часам у рэдакцыю часопіса і ў Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР прыходзяць пісьмы, у якіх з горыччу раскажваецца, што асобныя кіраўнікі гаспадарак (а часам нават і бацькі) не дазваляюць дзяўчатам і жанчынам авалодаваць механізатарскімі прафесіямі: маўляў, гэта не для іх работа.

Вялікая памылка! Варта толькі ўспомніць рэспубліканскую нараду жанчын-механізатараў, якая адбылася ў Мінску ў красавіку 1970 года. З якім энтузіязмам, пафасам, гонарам гаварылі пра сваю прафесію Ала Такарэўская — трактарыстка саўгаса «Рудакова», Яўгенія Ушкар — камбайнер саўгаса «Беларусь» Жабінкаўскага раёна, Алена Шымко — май-

стар машынага даення кароў з калгаса імя Калініна Карэліцкага раёна.

Сапраўды, жанчыны не горш за мужчын могуць працаваць на трактарах. Летась на Усесаюзных спаборніцтвах механізатараў-аратых 19-гадовая трактарыстка з калгаса «17 партз'езд» Слаўгарадскага раёна Людміла Свірыдзінка па майстэрству абганяла больш за два дзесяткі мужчын-механізатараў, прычым лепшых аратых краіны. Паспяхова супернічалі з мужчынамі на спаборніцтвах аратых розных узроўняў Надзея Іванаўна Куніцкая з саўгаса «Лагаса» Лагойскага раёна, Кацярына Пятроўна Панчанка з калгаса «Зара» Хойніцкага раёна, Ліна Міхайлаўна Крукоўская з калгаса «Шлях Леніна» Салігорскага раёна і іншыя жанчыны-механізатары. Майстрамі машынага даення кароў працуюць тысячы жанчын нашай рэспублікі. З кожным годам у гаспадарках памяншаецца патрэба ў падсобных рабочых, таму кожная дзяўчына і жанчына павінна ўжо сёння аблюбоваць сабе механізатарскую прафесію і пачынаць яе асвойваць.

У рэспубліцы ўжо ёсць шмат «сямейных» аграгатаў, калі муж і жонка працуюць на адным трактары або камбайне.

Паколькі ў далейшым усё больш жанчын будзе працаваць механізатарамі, машынабудаўнічымі заводамі стараюцца палепшыць умовы працы на машынах і механізмах. Прадугледжана выпуск новых трактараў з падрысаванымі сядзеннямі, якія можна рэгуляваць па вазе і росту трактарыста, з жорсткімі каркаснымі кабінамі, з глушыцелямі для зніжэння вібрацыі і шуму на рабочым месцы вадзіцеля. Будзе наладжана вытворчасць абсталявання для аўтаматычнай счэпкі сельскагаспадарчых машын з трактарамі, падагравальнікаў рухавікоў перад пускам. Збожжавыя камбайны будуць камплектавацца герметызаванымі кабінамі, палепшанымі сядзеннямі, прыладамі для палягчэння кіравання.

Трэба заўважыць, што да механізатарскіх прафесій належаць не толькі трактарысты-машыністы, але і тэхнічныя спецыялісты ў жывёлагадоўлі. Гэта ў

першую чаргу даяры машыннага даення кароў, спецыялісты па абслугоўванні электраўстановак і машын для раздачы кармоў, пярвічнай апрацоўкі малака, водазабеспячэння.

Усё новыя сферы вытворчасці заваёўвае электрычнасць. Тут і абпраменьванне жывёл і электраабграванне, мікраклімат, забеспячэнне ферм парай і гарачай вадой. Электраэнергія з'яўляецца асновай аўтаматызацыі. І калі яна цяпер дзе-нідзе яшчэ мала скарыстоўваецца, то гэта вынік адсутнасці кваліфікаваных спецыялістаў.

Профілі механізацыі, дзе знойдзе сабе месца жаночая праца, можна пералічыць яшчэ і яшчэ, і ў гэтым пераліку адлюстроўваецца галоўнае ў жыцці нашай вёскі: мяняецца аблічча сёл, характар працы, а разам з гэтым расце чалавек. Яшчэ ўчора жанчына была толькі дзярка, толькі палывод, а сёння, і асабліва заўтра, да гэтых спецыяльнасцей далучыцца яшчэ і механізатарская.

Працягваючы клопаты аб жанчынах-механізатарах, урад устанавіў для іх рад льгот. Жанчынам — трактарыстам-машыністам, якія заняты ў сельскагаспадарчай вытворчасці, павялічваецца адпачынак, а тым, хто працуе на трактарах, камбайнах і складаных сельскагаспадарчых машынах, нормы выпрацоўкі зніжаюцца на 10 працэнтаў у параўнанні з дзеючымі ў дадзенай гаспадарцы.

Жанчынам у першую чаргу павінны прадастаўляцца сельскагаспадарчыя машыны, якія маюць найбольш дасканалае сядзенні, кабіны, прылады для палёгкаў пуску, кіравання і абслугоўвання.

Партыя і ўрад прымаюць і надалей будучы прымаць меры, каб стварыць жанчынам-механізатарам усе ўмовы для плённай працы і добрага адпачынку.

Ставіцца задача пабудавань у кожнай гаспадарцы добра абсталяваных рамонтных майстэрні з бытавымі памяшканнямі. Тут рабочыя своечасова і высакаякасна адрамантуюць трактары і сельскагаспадарчыя машыны, падрыхтуюць тэхніку да работы. Ствараецца спецыялізаваная служба майстроў-наладчыкаў, якая своечасова правядзе тэхнічны догляд трактараў і сельскагаспадарчых машын. Гэта дазволіць жанчынам высокапрадукцыйна выкарыстоўваць тэхніку, своечасова ўпраўляцца з палявымі работамі.

У бягучай пяцігодцы яшчэ больш хуткімі тэмпамі будзе пашырацца ў вёсцы сетка дзіцячых дашкольных устаноў, павялічацца бытавыя, камунальныя і іншыя паслугі. Гэта вызваліць жанчын ад многіх цяжкіх работ хатняй гаспадаркі і будзе садзейнічаць больш актыўнай іх рабоце ў якасці механізатараў і аператараў. І мы спадзяемся, што многія дзяўчаты адгукнуцца на заклік камбайнера саўгаса «Беларусь» Жабінкаўскага раёна Яўгеніі Ушкар: «Калі вы любіце родную зямлю, хочаце зведаць радасць механізаванай працы — сядайце за руль трактараў і камбайнаў, не пашкадуеце. Няхай растуць рады жанчын-майстроў машыннага даення, жанчын-шафёраў, жанчын-камбайнераў, жанчын-трактарыстаў!».

Ю. М. ХУСАІНАЎ,
нам. міністра
сельскай гаспадаркі БССР.

Пішу з далёкага Алтая

Дарагая рэдакцыя часопіса! Сёння, 5 студзеня 1971 года, я атрымала 12-ы нумар вашага часопіса. Доўга ішоў! Дык гэта ж няблізка — амаль чатыры тысячы верст.

Як і заўсёды, прачытала яго ад слоў: «Чытайце ў нумары» да самага апошняга слова. І так прыемна расхвалывалася, нібы пасля гутаркі з блізкім і дарагім чалавекам, які вось толькі наведаўся да нас на Алтай. З артыкула «Сямейны экіпаж» я, напрыклад, даведалася пра гераічны лёс маёй зямлячкі Машы Радкевіч. З яе братам Юзікам сябраваў і партызаніў мой муж Уладзімір.

Прачытала — і ў галаве замітусіліся ўспаміны. Прыгадаўся той далёкі летні дзень 1943 года. Маці бяжыць з маленькім Мішам, маім брацікам, на руках, а пяцёра нас трымаюцца адзін за аднаго і за яе. Уцякаем ад фашыстаў у вёску Вал пад абарону партызан: там у аградзе знаходзіліся наш бацька і старэйшы брат Федзя. Як мага хутчэй спяшаемся да Лавіцкага лесу. І раптам застрэлілі кулямёты, аўтаматы, пачуліся выбухі гранат. Пачалася шалёная страляніна амаль побач з намі, на беразе Лукомльскага возера. Тут, дзе цяпер узвышаюцца гмахі электрастанцыі.

Потым мы даведаліся, што фашысты нараваліся на партызанскую засаду і палеглі пад трапнымі кулямі народных месціўцаў.

А назаўтра раніцой атрад праводзіў у апошнюю дарогу камісара і разведчыка, якія загінулі ў гэтым баі. На выгане за вёскай Вал жаўцеў свежы пясок. Дзве труны апусцілі пад баявы салют. Адсюль адкрываўся далёгляд на Лукомльскае сіняе возера, на бераг, дзе ўчора кіпеў гарачы бой.

Эх, таварыш камісар, каб мог ты цяпер устаць і азірнуцца навокал! Як бы радасна забілася тваё сэрца, як бы загарэлі твае ясныя вочы, убачыўшы яркія агні Новалукомля! Гэты горад, які вырас на пустэчы, назаўсёды застанеца помнікам табе і ўсім тым, хто аддаў сваё жыццё на Лукомльшчыне ў партызанскай барацьбе з ворагам.

У дзесятым нумары часопіса я прачытала нарыс «Свяці, свяці ясна». Здаецца, пабывала на сваёй Лукомльшчыне, нібы пахадзіла па вуліцах горада Новалукомля, пасядзела на беразе любімага возера і напілася яго крышталёнай вадой. Уяўляю, як гэта грандыёзна — стаіць на беразе сіняга-сіняга возера белакаменны горад энергетыкаў!

Непазнавальна змяніўся мой родны край. А людзі! Мае аднавяскоўцы, калісьці паднявольныя паной Блужнеўскіх, сёння — людзі пісьменныя, свабодныя ад прыгнёту, маюць права выбіраць і быць выбранымі ў органы кіравання дзяржавы. Трактарыст ці дзярка — унукі або праўнукі селяніна-бедака, раяцца, куды

лепш паехаць у адпачынак — у санаторый Крыма ці Паўночнага Каўказа. На гэта не заўсёды хапала грошай нават у таго самага пана Блужнеўскага.

Ці мог падумаць мой дзед Захар Цыбульскі, патомны батрак з вёскі Паршчэўшчына, што яго ўнучка будзе ў былой царскай вотчыне на Алтаі выпісваць і чытаць часопіс на беларускай мове! Ды яшчэ і напіша пра сваё жыццё-быццё. А яе бацькі ўмелі толькі ставіць замест подпісу няскладны крыжык. Для маіх дзяцей гэта ўсё гісторыя. Старэйшая дачка Тамара закончыла тэхнікум, сын Міхась вучыцца ў інстытуце, Оля — у дзесятым класе, а меншы, Саша, — у пятым. Глядзіш на іх шчаслівае юнацтва і дзяцінства, параўноўваеш з мінулым — і так відавочны дасягненні нашай Радзімы, што хочацца на ўвесь голас, каб чулі ўсе людзі на ўсёй зямлі, крыкнуць: «Вялікае дзякуй, родная Камуністычная партыя і Савецкі ўрад! За тое, што ад перамогі да перамогі ў баі і ў працы вядзецца наш народ! За наша шчаслівае і багатае жыццё! Я — рабочая, тынкоўшчыца-малар, скажу шчырую праўду: тым, хто сёння старанна і добрасумленна працуе, забяспечана сапраўды цудоўнае жыццё на зямлі!»

Дванаццаць гадоў жыў і працую на Алтаі і ўвесь час выпісваю часопіс «Работніца і сялянка». Для мяне ён самы найлепшы, таму што першы паведамляе пра ўсе навіны з маёй бацькаўшчыны.

Аднойчы пытаю ў паштальёна: колькі гэтых часопісаў атрымліваюць у цябе падпісчыкі! Адказвае: дзевяць. А ў нас у райцэнтры чатыры паштальёны.

Ды што казаць: напрыклад, у нашым доме «Работніцу і сялянку» выпісваюць, апрача мяне, настаўніцы Л. М. Сінельшыкава, Е. Ф. Батырава, Д. В. Удавенка, адказны сакратар раённага аб'яднання таварыства «Веды» Н. М. Грачаніна, работніца Н. С. Літоўчанка, інжынер А. Е. Сярняева.

Ніхто з маіх суседак не быў у Беларусі і дагэтуль не ведаў нашай мовы, а цяпер яны ўжо нядрэнна чытаюць.

Што іх цікавіць, чым прыцягвае да сябе часопіс! Апазданні і нарысы пра гераізм беларускіх жанчын у гады барацьбы з фашыскай наваляй, матэрыялы «Мама, пачытай!», «Парады бацькам», «Урач раіць» і, безумоўна, кулінарыя і розныя парады гаспадыням. А каб вы ведалі, як тут даражаць дадаткам да часопіса «Работніца і сялянка»! Ён ходзіць з рук у рукі па райцэнтры. Мяне вельмі радуе, што сібірскія жанчыны вучацца ў вашым [маім, беларускім!] часопісе, як вязаць, шыць, гатаваць смачную ежу.

Вялікае вам дзякуй, дарагая рэдакцыя, за вестачкі з далёкай роднай зямлі!

Ніна БЕКАШОВА

Сяло Цаліннае,
Алтайскі край.

«Т У Т БЫЎ ТРЭЦІ ФОРТ...»

Так было задумано: адзін карэспандэнт «Работніцы і сялянкі» накіруецца ў Мазыр, другі — у Брэст. У самую заходнюю і самую паўднёвую кропкі рэспублікі, у два гарады на адной геаграфічнай паралелі. Чым сёння жывуць гэтыя гарады, што цікавага ўбачым мы тут? Вось мэта нашых рэпартажаў. А гарады... Кожны з нас, пэўна, выбіраў іх не толькі паводле рэдакцыйнага плана, але і па голасу свайго сэрца. Прызнаюся: я, напрыклад, люблю Брэст, люблю гэты горад, не падобны на ўсе іншыя, дзе была па камандзіроўках рэдакцыі і без камандзіровак. Калі б ні трапіў сюды — тут заўсёды вясна, заўсёды неяк па-асабліваму, «па-брэсцку» грэе сонца. Выйдзеш на бульвар Міцкевіча — і ці то зіма, ці глыбокая восень — здаецца, вось-вось скінуць каштаны снег, страсянуць галінамі і ўзнімуць у неба белыя свечкі квецені!

Каштаны Брэста, хвалі дзвюх яго славуных рэк — Буга і Мухаўца, яго шматгалосы, сапраўды не падобны ні на які іншы ва ўсёй нашай краіне, вакзал... З якіх толькі краёў не пабачыш ты тут людзей, якой толькі мовы не пачуеш!

Здаецца, увесь свет у гасці завітаў. Першы горад Радзімы, калі вяртаешся ты з далёкіх падарожжаў, першая родная бярозка ў яго наваколлі і першае слова роднай мовы на вуліцах...

Які ён сёння, Брэст? Спакойны, гасцінны, веснавы, як заўсёды. Здаецца, такі, як год назад, два гады, тры. Калі прайсціся па яго цэнтральных вуліцах. Але тут ужо можна заўважыць першую прыкмету нашага часу, зімы 71 года — у магазінах горада паліцы ломяцца ад добрых тавараў. Вітрыны тых магазінаў, дзе прадаюцца кветкі, так і вабяць да сябе кошыкамі гордых белых калаў і чырвоных гваздзік (чаго, на жаль, не ўбачыш нават у Мінску).

Шмат кветак у Брэсце... Горад сустрэч і развітанняў на скрыжаваннях вялікіх дарог, горад-пагранічнік, горад-дзюбак. А яшчэ горад, у якім ёсць святыня, ёсць месца, куды прыходзяць людзі толькі з кветкамі.

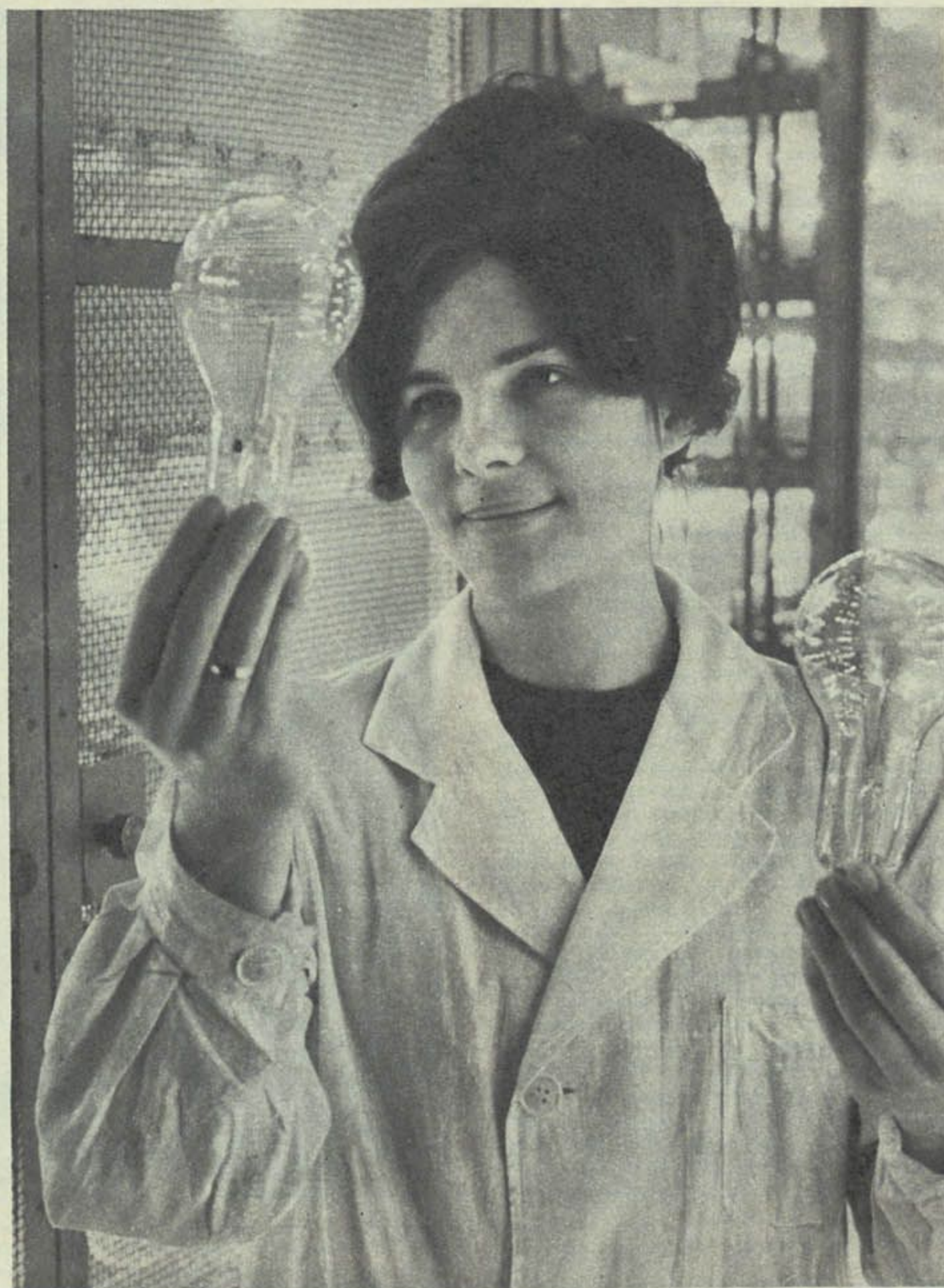
Брэсцкая крэпасць. Нязломная славатая цытадэль...

— Вы былі ў крэпасці? Бачылі, які там будзеца помнік? — першае пытанне, якое задавалі ўсюды.

Былі, бачылі. Ён вырастае пакуль што металічным каркасам, метр за метрам, той салдат, той апошні абаронца крэпасці, што будзе стаяць тут, як стаяў некалі жывым на гэтай свяшчэннай зямлі, на перадавым фарпосце Радзімы. Ідуць будаўнічыя работы. І пакуль што, па праўдзе кажучы, цяжка ўявіць сабе контуры помніка. «Ён будзе вельмі высокі... Будзе ўзвышацца над усім горадам і відаць здалёку», — ахвотна паведаміць вам кожны брэстаўчанін.

Сёння людзей тут не надта многа. Крэпасць нібы прыціхла ў чаканні. Крэпасць рыхтуецца да гадавіны сваёй абароны — 30-годдзя. І гэты манумент, і рэстаўрацыя асобных гістарычных будынкаў — усё павінна быць закончана да тых дзён. І, здаецца, стала яна вялікай будаўнічай пляцоўкай, Брэсцкая крэпасць...

А яшчэ... ёсць у Брэсце адзін завод — ён таксама як помнік. Мы з вамі пойдзем на гэты завод, бо на старонках часопіса вы яшчэ не сустракаліся з яго людзьмі, не знаёміліся з гэтым прадпрыемствам. Значыць, для вас гэта будзе таксама навіна — Брэсцкі электралампавы. Але спыніцеся на хвілінку. На

Ала Дзяменцева строга праверыць сілу і дальнасць святла.

Ідуць з працоўнай змены людзі, якія даюць людзям святло...

Ветэраны тут ёсць і такія, як Таня Гольдэнгорн.

Начальнік цэха Вера Аляксееўна Марудзіна.

Фота Ул. Вяхоткі.

Ў ваш дом і з таго месца, дзе некалі быў трэці форт Брэсцкай крэпасці.

...Здалёк ён нагадвае карабель, вялікі белы акіянскі лайнер. Толькі такое парайнанне прыходзіць потым ужо, калі пабываеш на заводзе, адчуеш яго «курс» — імклівы, бурны, сапраўды як курс карабля ў адкрытым моры. У лічбах, у планах, у задумах, у маладых тварах людзей, упэўненых, што іх завод «становіцца ўжо сёння самым лепшым, самым сучасным прадпрыемствам краіны».

— Вы ведаеце, што наш завод равеснік пяцігодкі! Яму пяць гадоў. А сярэдні ўзрост людзей на заводзе — 21 год. 5 і 21...

Маладосць... Здаецца, нідзе, ні на якім іншым прадпрыемстве не сустрэнешся з такім маладым калектывам, з такім віраваннем маладой энергіі.

Вам цікава ведаць, як яна нараджаецца, ваша электрычная лямпачка. «Усе навукі на службе ў нас», — зноў чую малады, упэўнены голас. І сапраўды — тут усе навукі: хімія, фізіка, матэматыка, прыродазнаўства, электроніка, дакладная механіка. А пачынаецца яна, ваша будучая лямпачка, у полымі. У гарніле дзвюх печаў (трэцяя печ будзе ўключана да пачатку XXIV партыйнага з'езда, тут цяпер ідуць будаўнічыя работы). Гэта не проста печы, гэта пачатак аўтаматычнай лініі. «Такога вы не ўбачыце ні на адным прадпрыемстве рэспублікі». Зноў малады, упэўнены голас. Ён належыць нашаму сённяшняму «гіду» — галоўнаму інжынеру завода Міхаілу Міхайлавічу Петухову. Спраў многа, недзе ў кабінце чакаюць яго ўжо для чарговай нарады людзі, але... Паказаць завод, усё, што народжана тут на тваіх вачах, з тваім удзелам! Ну, як не зразумець чалавека!

А вось угнацца за ім не так проста. Не ідзе, а бяжыць з аднаго цэха ў другі. Толькі што мы стаялі ля гарнілаў, глядзелі на полымі, на старажытнае і вечна таямнічае майстэрства шклядуваў — тонкімі, доўгімі трубкамі ў момант выпяць з печы кавалачак расплаўленай масы, і вось паплыла па канвееры, па пачатнай лініі маленькая колбачка, пакуль яшчэ гарачая, не дакраніся рукой, але ўжо вельмі падобная на вашу будучую электрычную лямпачку. Толькі пакуль — без сэрца. «Сэрца» сваё яна атрымае потым. У тых цэхах, куды вядзе нас гэтак жа імкліва Міхаіл Міхайлавіч.

Зборачныя цэхі. Першы, другі, трэці... Гэта трэба пабачыць на свае вочы, каб ведаць: якая складаная, ювелірна-дакладная работа — удыхнуць жыццё, надарыць магічнай здольнасцю святліць гэтую пакуль яшчэ пустую шкляную колбачку. Схіляюцца над рабочымі столікамі галовы, ідзе мантаж «цела нап-

галоўным корпусе завода — мемарыяльная дошка.

«Тут быў трэці форт Брэсцкай крэпасці... Тут загінула тысяча чалавек...»

Цяпер тут завод. Завод, які пасылае людзям ва ўсе канцы краіны няспынны паток зямнога добрага святла. Вось як проста і мудра ажываюць часам легенды. У гэтым святле, у мільёнах зямных зорак працяг жыцця тых, хто загінуў тут. Тысяча чалавек...

І яшчэ адзін раз, перш чым мы зойдем з вамі ў цэх завода і сустрэне нас там знаёмы будзённымі рабочы шум станкоў і машын, я прашу вас на хвілінку спыніцца і памаўчаць. Я таксама кладу аловак на стол... А цяпер уключыце, калі ласка, у сваім пакоі электрычнае святло. І паглядзіце на лямпачку, на гэты цуд — мы так прызвычаліся ўжо да яго, што забыліся нават, што гэта цуд! Але якія б вялікія адкрыцці навукі ні чакалі нас наперадзе, цёплае пачуццё да простага электрычнага лямпачкі мы захаваем у сэрцы. Бо назвалі яе некалі «лямпачкай Ільіча». Бо — цяпер вы будзеце ведаць пра гэта — прыходзіць яна

лу», так тут называюць гэтую аперацыю. Асцярожна, валасок да валаска прыпайваюцца электроды, манціруецца «сарцавіна» — штангель, талерачка, ножка... Потым «цела напалу» трапіць на паточную лінію, ёсць тут такія аўтаматы з чутлівымі «пальцамі», падобныя на вялікую круглую газавую плітку, і там будзе закончана зборка. Потым напоўняць лямпачку газам, прыпаяюць да яе цокаль, потым сфакусіруюць — гэта значыць правяраць дальнасць і сілу святла. Потым... але раскажаць пра ўсю тэхналогію тут немагчыма. Можна паверыць на слова — яна вельмі складаная і вельмі цікавая. І вельмі адказная.

Тут робяць не толькі лямпачкі для нашага дома, а і лямпачкі для караблёў і самалётаў, для чыгуначных вагонаў і тэлефонных камутатараў, для халадзільнікаў, кішэнных ліхтарыкаў і аўтамабільных фар. Правярка кожнай лямпачкі — спецыяльны, навукова абгрунтаваны працэс. І занятыя ім дзесяткі людзей са спецыяльнай адукацыяй. «Наша выпрабавальная станцыя — самая лепшая ў Саюзе», — зноў чую гордыя словы.

Што ж, калі для гордасці ёсць законныя падставы, яе можна толькі вітаць. А тут яны ёсць.

— Колькі лямпачак дае завод?

— Некалькі соцень мільёнаў у год.

Яшчэ адзін факт, над якім хочацца падумаць і падумаць... Некалькі соцень мільёнаў лямпачак ідзе людзям з Брэста.

— І ўлічыце! Апошнім часам наша прадукцыя ідзе толькі з адзнакамі высокай якасці.

Тым большая слава вам, людзі з электралямпавага. Вам, Галіна Вінаградава, вам, Валянціна Грыцук, Ніна Цяцёрская, Валянціна Панькоўская і ветэран электраасвятляльнай прамысловасці Аляксандра Дзмітраўна Кліменка. Вас назваў начальнік цэха нармальных электрапрыбораў (гэта значыць, нашых, хатніх лямпачак) Сяргей Канстанцінавіч Кавальчук лепшымі людзьмі завода.

Слава вам, людзі з таго цэха, дзе робяцца лямпачкі для аўтамабіляў. У вас, бадай, самая карпатлівая і адказная ра-

бота: маленькі памер лямпачак, амаль мікраскапічныя электроды. Такая тут патрэбна ўважлівасць, дакладнасць! Каб сіла і дальнасць святла не падвялі шафёра на дарозе.

Дзяўчаты, дзяўчаты... (Памятаеце: сярэдні ўзрост — 21 год). Падыдзем да адной з іх, вось да гэтай пышнавалосай, гарэзлівай, у самой у вахах быццам дзве маленькія лямпачкі свецяцца, так і сыплюць вясёлыя іскрынькі. Прозвішча — Равінская. Імя быццам спецыяльна для гэтага завода — Святлачка. Прасцей — Лана («Учора яна выканала дзве нормы»). А вось брыгадзір мантажу Света Сянчук («таленавіты ў сваёй прафесіі чалавек»), а вось чарнавокая Марына Квятко («авалодала ўсімі прафесіямі, такая прынцыповая і вельмі добры таварыш»).

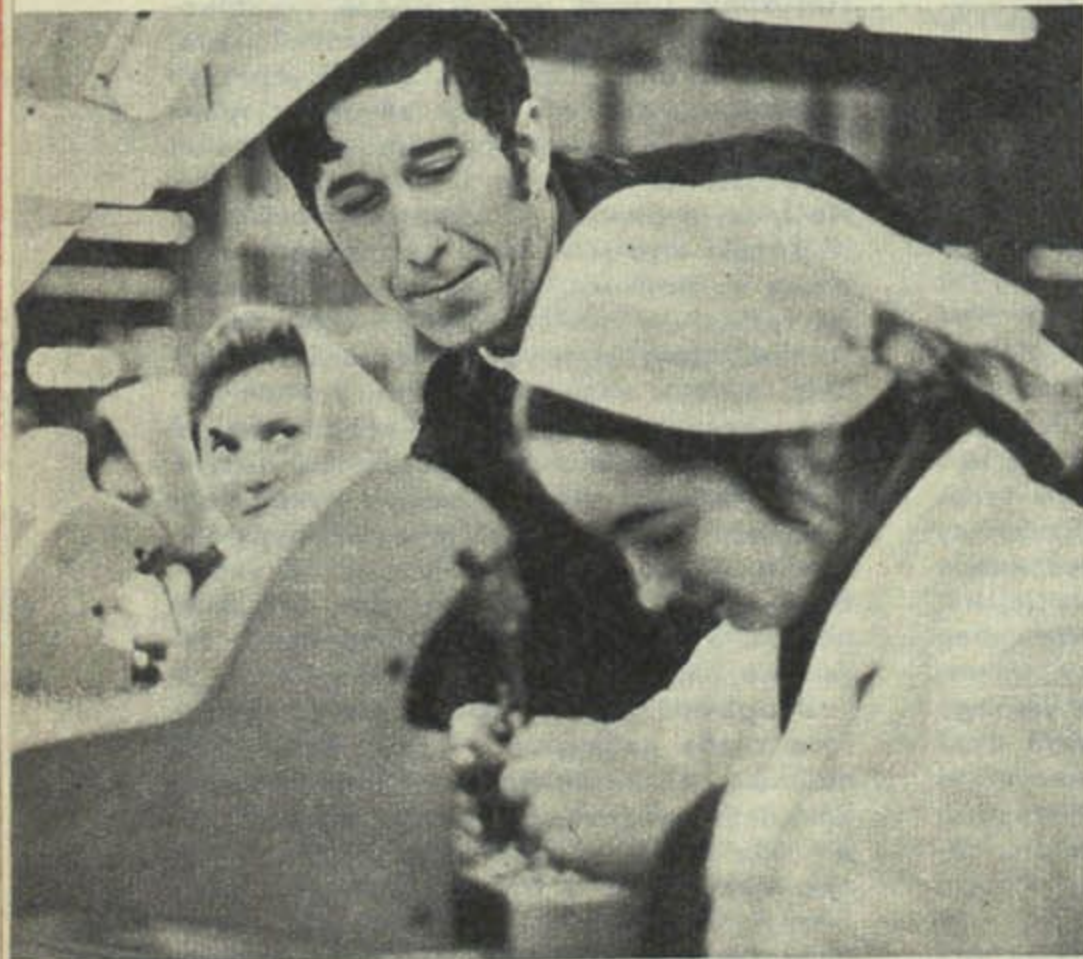
Словы, якімі характарызаваў гэтых дзяўчат, належаць начальніку цэха Веры Аляксееўне Марудзінай. Дзяўчаты — што ж, іх упрыгожвае сама маладосць, непасрэднасць. У Веры Аляксееўны — характэрнае сур'ёзнае, спакойнае, разумнае характары. І характары — інжынера. Тая сіла, якая ўсё больш і больш заваёўвае сваё законнае месца на камандных участках нашай вытворчасці.

Гляджу на яе здалёк... У цёмна-шэрым касцюме са светлай блузкай, зграбная, немітуслівая, праходзіць яна па цэху. Размаўляе, думае. Думаю пра сваё і я... Кожнаму часу — новыя песні. І свае новыя чалавечыя характары. Уявіць сабе такога начальніка цэха ў дваццатыя, трыццатыя, мо нават і ў пяцідзсятыя гады — ніяк не магу. І ўявіць сабе такога завода на тыя часы таксама не магу. Шырокі, па-маладому дзёрзкі, сучасны размах: «Усе камунікацыі — пад зямлю... Будзем узводзіць інжынерны корпус і сваё СКБ... Толькі самую лепшую, самую выдатную, на ўзроўні сусветных стандартаў прадукцыю будзем выпускаць. І вось як пойдзем да гэтага... Вось як...» Узлёт — арліны. І ніякага пражэкцёрства. Усё падлічана, усё ўзважана, цвяроза прадумана, «Паменш «ура», паменш выязджаць на энтузіязме (аднак,

Галіна Андрэеўна Вінаградава, чалавек працавіты, паважаны ўсімі.

— Вось бачыш, цяпер лепш атрымліваецца? — Аляксандр Бобрык — брыгадзір лініі і першы дарадчык мантажніц.

калі ўжо вельмі трэба, то колькі сутак не выходзілі з завода, калі ўводзілі ў строй шкляную вытворчасць!), больш на лічбах, на рэальна-эканамічнай аснове, на матэрыяльным заахвочванні людзей».

На гэтым новым заводзе давалася ўпершыню ў такім сканцэнтраваным выглядзе ўбачыць, як рэальна выглядае ён у жыцці, той шлях, той «стыль», той кірунак, на які ўзяла курс, па вызначэнні партыі, уся наша прамысловасць і эканоміка.

...Быў канец другой змены апошняга рабочага дня тыдня. Людзі ішлі праз прахадную завода, ішлі жанчыны, дзяўчаты, хлопцы. А ў прахадной — я ўбачыла такое ўпершыню — іх сустракалі... кветкі. Кошыкі тых самых чырвоных гваздзік і белых калаў, што ў вітрынах магазінаў. Людзі куплялі букеты і ішлі да аўтобусных прыпынкаў. Наперадзе два выхадныя дні. У такім маладым калектыве гэта значыць, што заўтра і пасляўтра будуць вяселлі, дні нараджэння, сяброўскія сустрэчы.

Кветкі ў заводскай прахадной... Кожнаму часу — свае песні.

А. УЛАДЗІМІРАВА

НАРОДНЫ ПІСЬМЕННІК

Да 75-годдзя з дня нараджэння К. Крапівы

Кандрат Крапіва — адзін з буйнейшых беларускіх пісьменнікаў. За паўвека сваёй творчай дзейнасці ён узбагаціў савецкую мастацкую літаратуру выдатнымі творамі розных жанраў: вершамі, байкамі, паэмамі, апавяданнямі, фельетонамі, драмамі, камедыямі. Яго творчасць пераканана сведчыць аб тым, што ў асобе гэтага пісьменніка беларуская савецкая літаратура мае таленавітага мастака слова з шырокім паэтычным дыяпазоном.

Пачатак творчай дзейнасці К. Крапівы супадае з яго службай у радах Чырвонай Арміі (1920—1922 гг.). На старонках армейскай газеты «Красноармейская правда» ад 13 красавіка 1922 г. быў надрукаваны першы яго твор — вершаваны фельетон на рускай мове «Жили-были». Далей гэта газета ахвотна змяшчала сатырычныя творы пачынаючага пісьменніка на рускай мове. Неабходна адзначыць, што служба К. Крапівы ў радах Чырвонай Арміі дабратворна ўплывала на станаўленне яго паэтычнага таленту, на фармаванне светапогляду мастака слова. «Я лічу, — пісаў ён у 1933 годзе, — што стаў пісьменнікам толькі дзякуючы Кастрычніцкай рэвалюцыі, у прыватнасці, дзякуючы Чырвонай Арміі, якая была для мяне вялікай палітычнай школай».

У тым жа 1922 г. з'явіліся і першыя творы К. Крапівы на беларускай мове, яны часта друкаваліся на старонках газеты «Савецкая Беларусь».

Так з самага пачатку творчага шляху Кандрат Крапіва зарэкамендаваў сябе як пісьменнік-сатырык. Менавіта сатыра з'яўляецца адметнай рысай яго творчага даравання. Сатырычны талент праяўляецца амаль у кожным творы пісьменніка, пачынаючы ад невялікай эпіграмы і канчаючы буйным драматычным творам. Творча ўспрымаючы і развіваючы на новай аснове сатырычныя традыцыі беларускай літаратуры дакастрычніцкага часу, абапіраючыся на лепшыя здабыткі рускай сатырычнай літаратуры, К. Крапіва значна ўзбагаціў беларускую мастацкую сатыру ў савецкі перыяд. Можна смела сцвярджаць, што ён вызначыў магістральную лінію развіцця беларускай савецкай сатырычнай літаратуры.

Сатырычная паэзія К. Крапівы вызначаецца актуальнасцю і сацыяльна-палітычнай заостранасцю. Аб гэтым сведчаць ужо самыя першыя яго байкі і вершы. Вострыя сваёй сатыры пісьменнік накіроўваў у першую чаргу супраць агіднай спадчыны мінулага, у якой бы форме яна ні праяўлялася. Ён выступаў супраць класавых ворагаў народа, супраць фальшывых людзей, імкнўся мастацкім словам дапамагчы маладой Савецкай уладзе выкарчаваць усё гнілое і змярцвелае ў грамадскім жыцці. У шматлікіх сатырычных вершах і байках К. Крапіва бязлітасна бічаваў знешніх і ўнутраных ворагаў Савецкай улады («Чырвоная мятла добра мяла», «Ад па-

чосткі ньюць косткі», «Сука ў збане», «Сава, Асёл ды Сонца», «Жаба ў каляіне», «Кулак»), валакітчыкаў, бюракратаў («Валакіта», «Не губі сябе, дзяўчына...», «Кормны і надворны»), шкурнікаў («Старшыня»), хапуг («Калі ў краме ёсць нястача...»), хабарнікаў («Дай ды дай...»), падхалімаў («Махальнік Іваноў», «Каго мне ўзяць за кума?», «Язычок»).

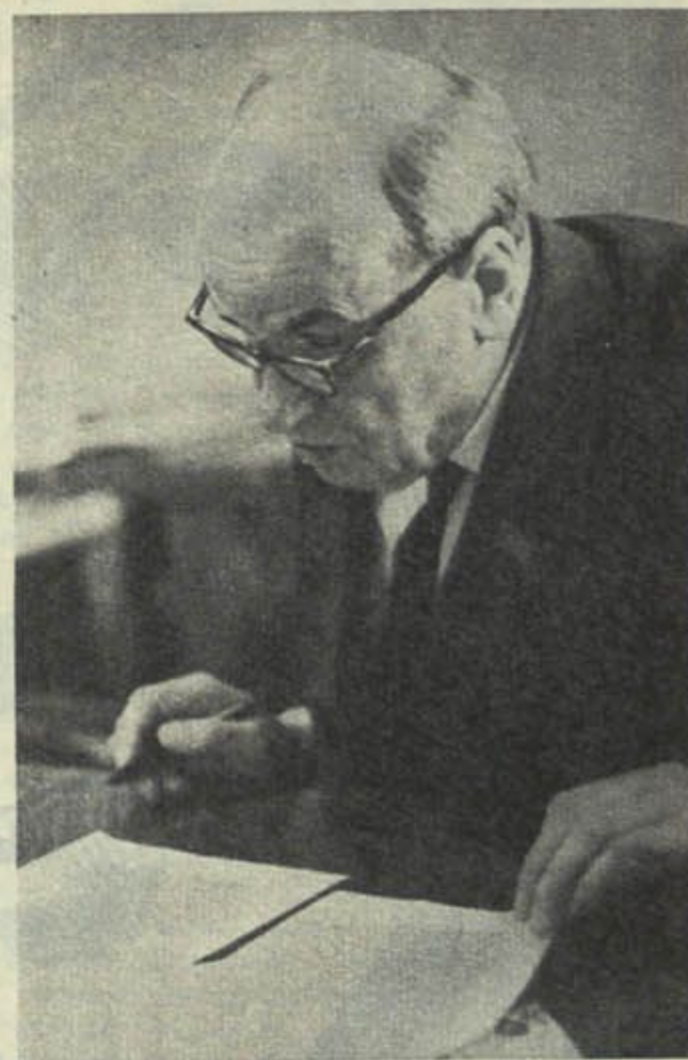
Асабліва шмат увагі аддаваў пісьменнік на першым этапе сваёй літаратурнай дзейнасці развіццю новай, савецкай культуры на вёсцы, барацьбе з перажыткамі мінулага ў побыце і свядомасці людзей. У сувязі з гэтым нельга не сказаць аб так званай «жаночай тэме», якая была традыцыйнай у рускай і беларускай дакастрычніцкай літаратуры і якая заняла пэўнае месца ў творчасці К. Крапівы 20-х гадоў. Гэта не выпадкова, бо жанчына, як вядома, у дарэвалюцыйны час больш за ўсё цярпела здзеку і прыніжэнне як у грамадскім, так і ў сямейным жыцці. Яе свядомасць, асабліва свядомасць непісьменнай, забітай работніцы і сялянкі, была надзвычай засмечана рэлігійным дурманам, дамастроеўскімі маральнымі прынцыпамі, ад якіх не так лёгка было вызваліцца ў першыя паслякастрычніцкія гады. І вось К. Крапіва сваімі гумарыстычна-сатырычнымі вершамі («Дзве кумы», «Ганульчына гора», «Цёткам навука» і інш.) вельмі дасціпна пачынае высмейваць рэлігійную забоннасць жанчын, іх устарэлыя погляды і звычкі. Адначасова ён стварае вобраз новай жанчыны, якая дзякуючы Савецкай уладзе паступова пачынае ўсведамляць сваю чалавечую годнасць і станаўіцца на шлях актыўнага грамадскага жыцця («Ты не лэйся, дзядзя, пры Савецкай уладзе»).

Побач з байкамі і сатырычнымі вершамі К. Крапіва напісаў нямала сатырычных і гумарыстычных апавяданняў, фельетонаў, памфлетаў, а таксама роман «Мядзведзічы» (1932), у якім праўдзіва адлюстравана жыццё беларускага сялянства напярэдадні калектывізацыі.

У гады Вялікай Айчыннай вайны К. Крапіва ў вострых сатырычных вершах і фельетонах ганьбіць фашысцкіх акупантаў, паказвае гераічную барацьбу беларускіх партызан і воінаў Савецкай Арміі з фашысцкай навалай.

Асабліва цікавай старонкай у творчай біяграфіі К. Крапівы з'яўляецца яго драматургія. Лепшыя п'есы пісьменніка (а яго пярэ належаць дзевяць п'ес) набылі шырокую вядомасць і з поспехам ідуць на сцэнах савецкіх і замежных тэатраў. Папулярнасць драматычных твораў К. Крапівы тлумачыцца перш за ўсё тым, што яны ўзнялі надзённыя пытанні сучаснасці, хваляючыя тэмы і праблемы, адлюстроўваюць найбольш істотныя з'явы нашай рэчаіснасці.

Заслужаную славу прынесла К. Крапіве яго сатырычная камедыя «Хто смяецца апошнім» (1939), за якую яму была

прысуджана Дзяржаўная прэмія. Знішчальны смех гэтай выдатнай п'есы накіраваны на ўсё тое, што ганьбіць сапраўдную прыгажосць чалавека, што перашкаджае савецкім людзям будаваць новае жыццё.

Тэма барацьбы савецкага народа ў час Вялікай Айчыннай вайны прысвечаны такія п'есы К. Крапівы, як «Проба агнём» (1943), «З народам» (1948), «Людзі і д'яблы» (1958), у якіх паказаны мужнасць, духоўная веліч і маральная прыгажосць савецкага чалавека-воіна, партызана, падпольшчыка; драматург падкрэслівае, што вайна з'явілася суровай правёркай усіх якасцей савецкіх людзей.

Не абыдзена драматургам і тэма мірнага пасляваеннага будаўніцтва. Яна знайшла сваю распрацоўку ў лірычнай камедыі «Пяць жаваранкі» (1950), за якую аўтар быў удастоены Дзяржаўнай прэміі, і ў камедыі «Зацікаўленая асоба» (1953).

Сваю літаратурна-творчую дзейнасць Кандрат Крапіва спалучае з актыўнай навуковай, грамадскай і дзяржаўнай дзейнасцю. Як доктар філалагічных навук, акадэмік, ён праводзіць вялікую працу ў Акадэміі навук БССР, з'яўляючыся яе нязменным віцэ-прэзідэнтам з 1956 г.

Беларускі народ аказвае высокае давер'е свайму любімаму пісьменніку, выбіраючы яго дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.

За выдатныя заслугі ў развіцці беларускай літаратуры і за ўдзел у Вялікай Айчыннай вайне Савецкі ўрад узнагародзіў К. Крапіву трыма ордэнамі Леніна, ордэнамі Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, Працоўнага Чырвонага Сцяга і медалямі. Урад Беларускай рэспублікі прысвоіў яму ганаровае званне народнага пісьменніка БССР.

Жыццёвы і творчы шлях Кандрата Крапівы — гэта слаўны шлях вернага сына свайго народа, выдатнага пісьменніка-камуніста, літаратурнага, навуковага і грамадскага дзеянасць якога з'яўляецца яркім прыкладам самаадданнага служэння Радзіме.

А. СЕМЯНОВІЧ

КАЛЯДНЫЯ ДРЭВЫ

Катарына Сусана ПРЫЧАРД
(Аўстралія)

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

На бледнаватым блакіце летняга неба ярка вылучалася абсыпанае цветам галлё калядных дрэў. Здалёку іх разгалістыя бліскуча-жоўтыя кроны нагадвалі пазалочаныя сонцам воблакі. Дрэвы раслі на поўнач ад Джылардавай фермы Вясёлыя Азёры, на самым ускрайку сухіх, калючых хмызняковых зараснікаў. Гэтыя дрэвы ахоўваліся законам. Амаль увесь год яны пахмура і злавесна чарнелі ўдалечыні, за пшанічнымі палеткамі, і толькі пад каляды прыбіраліся ў свае шыкоўныя ўборы.

Позірк місіс Джылард, якая стаяла на заднім ганку дома, спыняўся то на дрэвах, то на пшанічным полі, але думкі яе луналі ў мінулым. Былыя надзеі, даўнія расчараванні, прыемныя і горкія ўспаміны ўспыхвалі і гаслі.

У полі пад ветрам калыхалася высокая пшаніца. З поўначы, з захаду і з поўдня яе абступалі хмызнякі. У гарачым спякотным мрое яны здаваліся зусім чорнымі, а ўзгоркі на дэлёкім гарызонце — малочна-блакітнымі.

Місіс Джылард прабегла вачыма серабрыстыя стужкі дзікага аўса, што паблісквалі сярод залацістага поля. Потым позірк яе прыкавалі птушкі, якія кружылі, узмахваючы чорнымі крыламі з белымі плямамі, над чырвонай зямлёй, што ляжала пад папарам адразу за пшанічным полем.

Ёй прыгадаўся дзень, калі Джордж засяваў гэтыя шэсць-дзят акраў¹ зямлі. У той дзень вецер гнаў па бледным

блакіце неба празрыстыя воблачкі. Джордж стаяў на сеяльцы, невысокі, прысадзісты, і нетаропка паганяў тройку буйных гнядых коней, якія спакойна ішлі па ўзараным полі. З заміраннем сэрца Міні сачыла, як у разоры льюцца насенне і фасфаты. Узышоў месяц, але Джордж не пераставаў сеяць — хацеў скончыць усё да дажджу: парыла, і дождж быў немінучы. Толькі сышоў з сеялкі, як пасыпаліся дробныя, але частыя кроплі дажджу. Джордж ледзь не ашалеў ад радасці.

— Яшчэ! Яшчэ! — крычаў ён, стоячы пад дажджом.

То быў нібы цуд. Даждзі пачаліся якраз у пару і шчодро напалі глебу. Вельмі хутка на чырвонай зямлі з'явіліся першыя зялёныя кропачкі. Даждзі ішлі і тады, калі налівалася сокам зерне. Пшаніца паднялася вышэй агароджы і залацілася цяжкім калоссем.

Пасля многіх год засухі і няўроду ўсе чакалі добрага ўраджаю. Так і выйшла. Але не давядзецца Джорджу зжаць гэтую збажыну, якую ён пасеяў, шчодро паліў сваім потам, на якую ўскладаў такія вялікія надзеі. З тае раніцы, як паштальён прынёс паведамленне з банка, яго жніарка нерухома ляжыць сярод мора спелага калосся, нібы разбіты буйны карабель.

Міні Джылард перавяла позірк на поплаў ля самага дома. Каля калодзежа са стрэшкай, у бледным ценю чэзлых эўкаліптаў, збіліся ў кучу з паўтузіна абстрыжаных, брудных і худых авечак. Яна прыгадала, як

Джордж капаў гэты калодзеж. Памагалі двое хлопцоў з Яла-Уіндзі. Яны плугам узрыхлялі цяжкую, непадатлівую глебу, а ён выбіраў яе землечарпалкай. Цяжкая была праца — пад нясцерпным сонцам, сярод пылу.

На поплаве стаялі трое коней, адганяючы хвастамі мух. Коней гэтых выгадаваў Джордж, але цяпер яны ўжо яму не належаць. А як ён ганарыўся сваёй стайняй: ён сам будаваўся, сам валіў дрэвы, пілаваў.

А кароў забралі яшчэ на тым тыдні...

Вось і канец... Вунь там, пад фігавым дрэвам, ляжыць увесь іхні скарб: стары жалезны куфар, дзве скрыні і кардонка ад капелюша... Міні Джылард прыгадала тыя далёкія дні, калі яны з Джорджам упершыню прыехалі сюды, на Вясёлыя Азёры. Яны прывезлі з сабой жалезны куфар, у якім змяшчалася амаль усё, што ў іх было. Яны толькі што пажаніліся, і Джордж купіў кавалак зямлі каля абмалёных азёраў, якія тубыльцы чамусьці называлі Вясёлымі. Мясцовасць не вызначалася ніякім багаццем, толькі дзе-нідзе трапляўся гіпс, і не было ніводнага, хоць самага маленькага, апрацаванага ўчастка. З буралому Джордж збудаваў нешта накшталт хаціны, а на дах здабыў недзе два-тры лісты гафрыраванага жалеза.

Джордж высек дрэвы і хмызняк — калючую акацыю, эўкаліпты, бягоніі; прыгнаў аднекуль пару валоў і, збіўшы з бяргенняў катск, правалок яго

¹ Акр роўны 4,047 м².

Бя 4699

праз гушчар; потым выпаліў павалены хмызняк, узараў і ўгноіў глебу і, нарэшце, засеяў поле. Як даўно ўсё гэта было! Цяпер сотні акраў зямлі расчышчаны ад дзікіх, непразных зараснікаў, якія некалі ўзнімаліся тут сцяной. Джордж выкапаў калодзеж і змайстраваў над ім стрэшку, пабудаваў павеці і, нарэшце, вось гэты дом. Амаль усё ён рабіў сам, сваімі рукамі, і толькі зрэдку, калі здараўся добры ўраджай, наймаў аднаго ці двух работнікаў, каб адваяваць ад зараснікаў яшчэ адзін шматок зямлі або паглыбіць калодзеж. Міні дапамагала мужу ва ўсім: і ў хаце, і ў полі, як можа дапамагаць мужчыну маладая і здаровая жанчына, якая гарыць жадааннем звіць сваё ўласнае гняздо, пакарыць дзікі край.

Яна паліла павалены хмызняк, падтрымлівала агонь у кастрах, вязала снапы, шыла мяхі для зерня, разводзіла курэй, працавала на гародзе, рабіла для дома цэглу з гліны, абпальвала яе на сонцапеку. Для такой дзяўчыны, як яна, для гараджанкі, гэта было нязвычайнае, суровае жыццё.

Спачатку ў Вясельных Азёрах ёй было вельмі самотна, тужліва. Але неба тут было празрыстае, бязмежнае, і яна з захапленнем сустракала кожную новую пару года, якая прыносіла з сабой новае харавство. Палюбіла палявыя кветкі, што раслі на вызваленай ад хмызняку, узаранай глебе. Такіх яскравых і свежых кветак яна раней ніколі не бачыла. Нібы вянком, яны акаймоўвалі поле — пурпуровыя, ярка-чырвоныя, жоўтыя, блакітныя...

Першая восень прынесла цудоўны ўраджай. Яны выплацілі працэнты па пазыцы, якую браў Джордж, каб набыць машыны і жывёлу, і нават трохі адклалі на пабудову дома. Але наступны год быў неўраджайны. Відаць, пасля першай удачы шчасце здрадзіла Джорджу. Ён араў і сеяў, араў і сеяў, упарта імкнучыся наварстаць страты, але год за годам не было даждажоў. Неяк узімку Джорджа напаткала новая бяда: коні, якімі ён так ганарыўся, мусіць, наеліся недзе атрутных зёлак і падохлі на працягу аднаго дня. Давялося купляць новых і зноў прасіць пазыку ў банк. Потым ураджайны год зноў змяніўся двума засушлівымі, і тады ўжо ферма Вясельных Азёрах была закладзена да апошняга цвіка.

На сваім кавалку зямлі Джордж з году ў год ваяваў з прыродай. Майклівы і ўпарты, ён працаваў, як апантаны, заўчасна старэючы і робячыся жорсткім. Барацьба з прыродай і нягодамі зрабіла яго панурым. Місіс Джылард ведала, што і ў іншых жанчын мужы вядуць такую ж жорсткую барацьбу за існаванне.

Здаралася, што каму-небудзь з фермераў і пашанцуе — засеяе вялікі кавалак зямлі ва ўрадлівы год і расплоціцца з даўгамі. Але калі Джордж засяваў шмат, не выпадала ні кроплі дажджу, а калі мала, пшаніца вырастала выдатная, і таму ніводнага разу да яго не завітала ўдача.

«Не такі ўжо Джордж і асёл, але ж вось на табе», — гаварылі пра яго ў суседнім гарадку. Вядома, Джордж быў не горшым гаспадаром за іншых, але кожны год яму не шанцавала. Хіба ж толькі яму аднаму? Шмат каму з іншых фермераў таксама. Нешта нахштальт латарэі — спадзяешся на добры ўраджай і на высокія цэны на рынку: усё залежыць ад волі лёсу.

Так мінула пятнаццаць год, а сёлета банк адмовіўся адтэрмінаваць плацеж па закладной, і Джорджу прапанавалі выбрацца з фермы яшчэ да каляд. Поле, якое ён засеяў, цяпер належаў ўжо не яму, а «Вялікаму Заходняму банку», і ўраджай збярэ ўжо нехта іншы.

З-за вугла дома паказаўся худы, бялявы хлапчук.

— Місіс Джылард, мама пытаецца, ці паедзеце вы на гарадскі баль у Яла-Уіндзі? — ледзь пераводзячы дыханне, спытаў ён.

Яна не паспела адказаць — на двор укацілася высокая двухколка, запражаная двума худымі, заморанымі коньмі, якімі кіраваў Джордж.

— Што яму трэба? — спытаўся Джордж, глянуўшы на падлетка.

— Місіс Барнхем пытаецца, ці паедзем мы сёння на баль, — растлумачыла Міні.

— Паедзем, паедзем, — прабурчаў Джордж.

Хлопчык пабег. Джордж злез з двухколкі і пайшоў да фігавага дрэва. Ён моўчкі пачаў пераносіць куфар і скрыні на вазок. Потым падышоў да жонкі. Яму вельмі хацелася неяк аблегчыць ёй гэту хвіліну, але ён не знаходзіў патрэбных слоў.

— Глянь вунь туды, — сказала Міні.

— Ну, што там яшчэ? — прамармытаў Джордж, баючыся, каб жонка не заплакала.

— Калядныя дрэвы... — голас місіс Джылард задрыжаў. — Як цудоўна яны расцвілі!.. Нехта адкрыў, што каляднае дрэва — паразіт. Сваімі карэннямі яно прысмоктваецца да карэнняў суседніх дрэў і п'е чужыя сокі. Таму ўсе дрэвы вакол яго голыя, ледзь жывыя, а само яно цвіце...

Джордж неспакойна пераступаў з нагі на нагу.

— Ну, ты сабралася? — запытаў ён.

Яна кінула галавой. Словы не ішлі на язык. Яна баялася глянуць мужу ў вочы.

— Не падай духам, Міні! Трымайся! — сказаў ён.

— Трымаюся... — адказала Міні.

Яна надзела чорны саламяны капялюшык і разам з Джорджам пайшла да двухколкі. Ён узлез на сядзенне, узяў у рукі лейцы. Міні ўселася побач, і яны рушылі ў дарогу, на веку пакідаючы Вясельных Азёры, дарагі сэрцу ўтульны дом з аблезлай сям-там атынкаўкай, павеці з ламачча, вёсачку, якая цямнела недзе за домам, пшаніцу, што пералівалася золатам, і кінутую на полі жнярку... Яны ехалі моўчкі, ні разу не азірнуліся назад. Старонняму чалавеку магло здацца, што Джордж Джылард і яго жонка Міні, як заўсёды, едуць на кірмаш.

...Ужо цямнела, калі ўдалечыні паказаўся гарадок: дватры шынкі, некалькі крамак, кузня, вакзал, склад, дзве царквы і гарадскі клуб. З вокан клуба ліліся струмені святла. Грымела фартэпіяна, залівалася скрыпка, уздыхаў акардэон, заглушаючы шоргат ног, чуліся вясельныя галасы і смех...

Джыларды ўвайшлі ў залу. Іх сустрэлі ветліва, сардэчна. Джордж далучыўся да купкі мужчын, што стаялі каля самых дзвярэй. Тут былі фермеры, некалькі суседзяў. Міні прайшла ўглыб залы — туды, дзе на лаўках сядзелі жанчыны з дзецьмі.

— Місіс Джылард, вы бачылі? Трыгьер таксама тут, — сказаў ёй нехта.

«Ці ведаў Джордж, што Трыгьер прыйдзе сюды?» — падумала Міні. Яна зірнула туды, дзе разам з іншымі фермерамі стаяў яе муж. Яны ведалі, што Джордж атрымаў паведамленне і павінен пакінуць ферму. Ураджай зніме ўпаўнаважаны банка. Усе разумелі, што Джорджу нялёгка, і ён, маўкліва панурыўшыся, — такі ўжо ў яго характа, — стойка пераносіць сваю бяду. Самі яны таксама ўмелі не падаць духам, калі даводзілася крута.

— Джордж правільна зрабіў, што купіў каля Шчодрых Узгоркаў шматок зямлі на жончына імя, — заўважыў Боб Сміт.

— Ага, — сказаў Джордж. — Сёння ж перабярэцца туды. Жыць будзем з жонкай пакуль што ў палатцы.

Усім ужо вядома, падумала Міні, што гэтыя пяцьсот акраў, якія Джордж купіў у растэрміноўку на яе імя, і мізэрны ўраджай з дваццаці акраў, якія яны паспелі апрацаваць, — гэта ўсё, што ў іх з Джорджам засталася. Давядзецца зноў, як і ў Вясельных Азёрах, высыкаць хмызняк і паднімаць цаліну. За даўгі банк адабраў у Джорджа ўсё — і коней, і вупраж, і машыны.

Значыць, і там, на новым месцы, трэба будзе браць пазы-

ку пад заклад зямлі, каб купіць коней, машыны, — і ўсё пачаць спачатку. Аднак фермеры, з якімі размаўляў Джордж, у адзін голас сцвярджалі, што яго справы не такія ўжо і кепскія, — у яго ж ёсць, прынамсі, кавалачак дзікіх зараснікаў на Шчодрых Узгорках. А вось Барнхему і Сміту, ад якіх банк таксама запатрабаваў заплаціць даўгі да новага года, зусім дрэнна.

Міні Джылард чула гутарку фермераў толькі ўрыўкамі, скрозь гукі музыкі, тупат ног, смех і радасныя воклічы дзяцей. Зала была прыгожа аздоблена ружовымі і зялёнымі папярэвымі стужкамі, якія віселі пад столлю. Сярод стужак нехта павесіў некалькі квітнеючых залацістых галінак каляднага дрэва. Было весела і святочна.

Міні Джылард падумала: «А што адчуваюць цяпер іншыя жанчыны, якіх таксама выкінулі на вуліцу?» У яе памяці паўсталі пышныя, квітнеючыя дрэвы, што раслі за іх фермай, і яна параўнала іх з людзьмі, якія выціскаюць сок з іншых людзей і жывуць чужой працай. Яна пашукала вачыма місіс Сміт. Цяпер Боб Сміт батрачыў на адной з ферм Трыгьера, а місіс Сміт з маленькімі дзецьмі пераехала да сваёй маці, у якой была невялічкая крама ў Яла-Уіндзі. Лонг Барнхем наняўся рабочым на плаціну, якую будавалі ў адным нядаўна заселеным раёне. З ім паехала жонка з дзецьмі — усе яны цяпер жывуць у халупе з буралому.

У процілеглым канцы залы паказаўся Трыгьер, які выйшаў з рэстарана. Ідучы праз залу, ён узнімаў вялікі тлум: адных паблажліва ляпаў па спіне, з другімі гучна вітаўся і аглушальна рагатаў. Фермеры таксама смяяліся ў адказ на яго прывітанні. Трыгьер абхапіў місіс Сміт за талію і прайшоўся з ёю ў танцы па кругу. Жанчыны ківалі яму і ўсміхаліся. Ён падхапіў песню, якую напывалі юнакі і дзяўчаты, і прарыкаў некалькі куплетаў.

Проста дзіва, думала місіс Джылард, як могуць яны смяяцца і піць з Крыстоферам Трыгьерам? Як могуць яны спяваць і танцаваць з ім? Усе фермы навокал закладзены і пера-закладзены ўдоўж і ўпоперак у «Вялікім Заходнім банку». А Трыгьер жа там — старшыня праўлення. Вядома, Трыгьер — багацей; кажуць, ён адзін з найбагацейшых людзей у Заходняй Аўстраліі. З рук сваіх ён нічога не выпусціць. Ходзяць чуткі, што ён размясціў свой капітал усюды, дзе можна хоць чым пажывіцца. Але пачынаў ён сваю дзейнасць тут, у Яла-Уіндзі. Спачатку трымаў краму, потым купіў зямлю — некалькі тысяч акраў хмызняковых зараснікаў — і прадаваў

па кавалку будучым фермерам. А цяпер ён выбран дэпутатам парламента ад тутэйшай выбарчай акругі. Таму іншы раз і наезджае ў святочныя дні ў гэты гарадок, прысутнічае на калядным балі і паводзіць сябе так, нібы дае афіцыйны прыём сваім выбаршчыкам.

Чаму? Чаму фермеры п'юць і гутараць з ім, як добрыя сябры? Ці ж яны не ведаюць, хто ён? Хіба ён ім друг?

Ад гэтых цяжкіх думак у сэрцы Міні Джыллард нараджаюцца боль і горыч.

— Можна, пойдзем? — пачула яна голас Джорджа.

Напэўна, ён заўважыў, што яна зусім упала духам, падумала Міні. Яна так аддалася сваім думкам, што не чула музыкі і таго, што гаварылі навакол. Яна сядзела, нервова сплятаючы і расплятаючы пальцы, і вочы яе ліхаманкава гарэлі. Больш ужо яна не магла цярапець: ні гэты калядны бал, ні гэтых людзей, якія п'юць, смяюцца, спяваюць і скачуць з Трыгіерам... Гэта здалася ёй нейкай жудаснай насмешкай. Джордж сеў на лаўку побач з ёю.

— Трымайся, Міні! Вышэй галаву! — сказаў ён умоўна.

— Трымаюся, — адказала яна.

Джордж пайшоў запрагаць коней. Міні развіталася з тымі, хто быў бліжэй да яе, і пайшла ўслед за мужам. Абое селі ў вазок і паехалі. Яны павярнулі ўжо на дарогу, што вяла да Шчодрых Узгоркаў, а да іх вушэй усё яшчэ даносілася музыка і спева:

«Добры хлопец, слаўны
хлопец, ён заўжды такі!
Добры хлопец, слаўны
хлопец...»

— Жыхары Яла-Уіндзі дзякуюць Трыгіеру за свае закладніы, — з іроніяй сказала Міні. Джордж цяжка ўздыхнуў і вылаяўся.

— Трымайся, Джордж! Вышэй галаву! — сказала Міні.

— Я... трымаюся, — прабурчаў Джордж. — Справа ж не ў адным Трыгіеру. Ён — толькі шрубка ў гэтай праклятай машыне, якая задушыла нас, як сказаў сёння Барнхем. Фермеры пачынаюць гэта разумець.

Значыць, Джордж таксама зразумеў! І зноў, каторы ўжо раз за гэты вечар, перад вачыма Міні паўстаў прывід: пышныя, залаціста-жоўтыя кроны дрэў на фоне бледнага блакіту неба... Яна глядзела на іх сёння апошні раз з задняга ганку свайго дома ў Вясельных Азёрах. Можна, і Джордж бачыць іх цяпер перад сабой — гэтыя квітнеючыя калядныя дрэвы... Можна, ён бачыць і кінутую ім жніярку, што самотна цямнее сярод мора спелага калосся...

Пераклаў з англійскай мовы
Сямён ДОРСКИ

Сястра Марыя

Калі ў мінскай дзіцячай паліклініцы № 4 я спытаў, ці магу бачыць медыцынскую сястру Марыю Іванаўну Андрыеўскую, мне прадставілі жанчыну нічым асаблівым не адметную, невысокага росту, сарамліваю. Яна неахвотна выйшла мне насустрач. А ўвечары мы з Марыяй Іванаўнай па-сапраўднаму разгаварыліся ў яе дома, і мне адкрыўся незвычайны чалавечы лёс.

Шчырая гутарка наладзілася не адразу. Нялёгка і балюча ўспамінаць тыя страшэнныя гады, жыццё вязня фашысцкіх засценкаў...

...Да вайны Марыя Андрыеўская жыла ў ціхім раённым гарадку Чэрвені, куды яе накіравалі пасля заканчэння медыцынскага вучылішча. Працавала ў дзіцячым доме, кватаравала разам з сяброўкамі Зояй Краўцовай і Ленай Стукавай. Як толькі немцы занялі горад, два пагардлівыя афіцэры ўвайшлі ў дзявочы пакой, як у свой. Заўважылі на сцяне геаграфічную карту.

— Партызан! — сказаў адзін з іх і тыкнуў пальцам у карту.

Гэтага было дастаткова, каб арыштаваць дзяўчат. Іх прывялі ў паліцыю і кінулі ў падвал.

Пра арышт даведаўся камендант Чэрвеня. Гэта быў, як відаць, чэх, бо насіў форму чэхаславацкай часці. Ён і дапамог ім апынуцца на свабодзе.

Марыя вырашыла прабрацца ў Астравіцкі Гарадок, да маці. Але без пропуска нікога не пускалі. Тады яна звярнулася да таго ж каменданта-чэха. Пропуска ён не выдаў, пабаяўся, але пасадзіў на машыну, якая везла ў Мінск нейкія бочкі.

Жывучы ў маці, Марыя не ўпускала ніводнага выпадку, каб пабываць у Мінску. Нарэшце ёй удалося ўладкавацца на санітарна-эпідэміялагічнай станцыі. Тут выдалі пропуск, і яна магла ўжо хадзіць па горадзе.

Яшчэ ў Астравіцкім Гарадку дзяўчына даведалася, што ў Мінску і яго ваколіцах дзейнічаюць партызаны. Але як звязацца з імі? «Трэба быць вельмі асцярожнай», — гаварылі

ЭКРАН

Выпускаецца на экраны рэспублікі двухсерыйны кінараман «Сям'я Кацюбінскіх», пастаўлены рэжысёрам Цімафеем Леўчуком на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі па сцэнарыі Аляксандра Лявады.

Фільм маштабна стварае шырокую карціну жыцця Украіны перадрэвалюцыйных і рэвалюцыйных гадоў. Вобраз Ул. І. Леніна стварыў у карціне акцёр Запарожскага драматычнага тэатра Аркадзь Трашчанюскі.

У іншых ролях заняты Аляксандр Гай, Юрый Дзёміч, Афанасій Качаткоў, Руфіна Ніфантава, Яраслаў Геляс, Аляксей Локцеў.

У аснову новай мастацкай кінакарціны «Бег», пастаўленай рэжысёрам А. Алавым і В. Наумавым на кінастудыі «Масфільм» па сваім сцэнарыі, пакладзена аднайменная п'еса М. Булгакава. У ёй апавядаецца пра лёс некалькіх чалавек, якія апынуліся пасля разгрому войск Врангеля ў Канстанцінопаля, а затым у Парыжы.

У фільме заняты папулярныя кінаакцёры Міхаіл Ульянаў, Людміла Савельева, Аляксей Баталаў, Уладзімір Басаў, Яўгеній Еўсцігнеў.

З цікавасцю глядзіцца таксама новая шырокаяэкранная мастацкая кінастужка «Стралай замест мяне» вытворчасці Рызскай кінастудыі. Падзеі фільма разгортваюцца ў дні грамадзянскай вайны, месца дзеяння пераносіцца з Петраграда ў вагон поезда, затым у адзін з маленькіх правінцыяльных гарадкоў Расіі, куды воляй выпадку трапляюць героі карціны.

Рэвалюцыя заспела ў Пет-
раградзе. Героі карціны трапляюць у вагон поезда, затым у адзін з маленькіх правінцыяльных гарадкоў Расіі, куды воляй выпадку трапляюць героі карціны.

Кадр з кінафільма «Бег».

ей. У Мінску знаходзіўся буйны нямецкі гарнізон: армейскія рэзервы, войскі карнага корпуса СС, упраўленні СД, паліцыйны апарат гестапа.

Дапамог выпадак. У дом па вуліцы Ламаносава, дзе яна жыла, часта завітвала Вольга Байкоўская. Дзяўчаты хутка пасябравалі, і Вольга паабяцала наладзіць сувязь з партызанамі. Слова стрымала. Адночы ўвечары прынесла аднекуль лістоўкі і загадала Марыі расклеіць іх па горадзе.

— Гэта ад «дзядзі Колі». Першае заданне!

Андрыеўская выканала яго выдатна. Далей — болей. На санітарна-эпідэміялагічнай станцыі ёй даручылі запыняць пры абходзе кватэр спецыяльную анкету. Тут былі пытанні, якія памагалі непрыкметна высветліць, хто чым займаецца, дзе працуе, як адносіцца да акупантаў і г. д. Гэтыя звесткі таксама перапраўляліся «дзядзю Колю». Затым некалькіх уцекачоў з фашысцкага палону Вольга і Марыя пераправілі ў партызанскі атрад. Перасылалі медыкаменты, бінты, марлевую сурвэткі, здабытыя на санстанцыі.

Але на след сувязных напала СД: відаць, хтосьці данёс. Марыю Андрыеўскую ўначы арыштавалі. Яе трымалі ў камендатуры дзён восем, на допытах катавалі. Але як ні стараліся ворагі, нічога не даведаліся. Марыя ўжо мела вопыт нелегальнай работы, ведала, як трымаць сябе.

Калі яе выпусцілі, яна не пайшла на старую кватэру, знайшла сабе жыллё на Беламорскай вуліцы. Сувязь з Вольгай Байкоўскай абарвалася. Затое Марыя пазнаёмілася з сувязной партызанскага атрада «Радзіма» Вольгай Клебановіч. І зноў наладзілася работа. Адночы Вольга прынесла зброю, цёплыя рэчы для партызан і загадала схаваць. Марыя закапала іх у хляве.

А раніцой пачалася аблава. Андрыеўская больш за ўсё баялася, каб гітлераўцы не ўварваліся ў хлэй: шкада было гранат, так патрэбных партызанам. Яна адкапала іх, склала ў партфель. Для пад'езда стаяў закрыты фургон. Салдатаў у ім не было, шынарылі дзесьці па суседніх дамах. Выкарыстаўшы момант, дзяўчына спакойна мінула фургон, прайшла ў канец вуліцы і схавалася там за хлявам.

І ўсё ж гестапаўцы схапілі падпольшчыцу: пасля першага арышту, напэўна, сачылі за ёй. Але гранаты Марыя паспела перадаць партызанам.

Дапытваў яе падкрэслена «ветлівы» хударлявы афіцэр. Ён сказаў, што германская армія нясе рускім свабоду і таму, маўляў, кожны арыштаваны павінен гаварыць толькі праўду.

— Спадзяюся, вы мяне зразумеці? — спытаў ён.

Але дзяўчына маўчала. Тады афіцэр выклікаў аднаго з падначаленых.

— Яна, здаецца, стамілася. Няхай крышку адпачне. Стварыце ёй неабходныя ўмовы.

Марыю прывялі ў падвал, надзелі наручнікі, звязалі ногі і па чарзе білі. Аблівалі халоднай вадой і зноў білі.

— Ну, як, адпачылі? — спытаў афіцэр, калі яе паўжывую прывялі на допыт. — Цяпер, я думаю, вы ўсё скажаце.

Дзяўчына маўчала. Нічога не дабіўшыся, фашысцкія каты кінулі яе ў турму...

Мы сядзім з Марыяй Іванаўнай у яе новай утульнай кватэры, і я бачу, як па шчоках яе коцяцца слёзы...

У турме Марыя Іванаўна сустрэла Надзею Іосіфаўну Лісавец і Разалію Захараўну Сямёнаву-Фрыдзон. Яны таксама былі партызанскімі сувязнымі. Іх таксама катавалі, дабіваючыся звестак пра партызанаў, падпольшчыкаў. Але нават самыя страшэнныя катаванні не маглі запалохаць савецкіх людзей, зламаць іх баявы дух.

У турме Марыя Андрыеўская цяжка захварэла. Яе перавялі ў канцлагер, у ізалятар.

Лінія фронту набліжалася да Беларусі. Нашы войскі нястрымна гналі гітлераўскіх захопнікаў на захад. Адступаючы, фашысты вывозілі людзей у Германію, на рынкі нявольнікаў. Марыю Андрыеўскую таксама ўпіхнулі ў перапоўнены вагон для перавозкі жывёлы. Вокны і дзверы былі наглуха забіты і заблытаны калючым дротам.

Эшалон ішоў павольна. У вагоне цёмна і холадна. Глухі перастук колаў аддаваўся ў сэрцы. Трэба ўцякаць, змагацца, помсціць ворагу!

раградзе маладога латышскага хлопца Езупа Гайдудзіса, які працуе кінадэманстратарам. Езуп усёй душой прымае рэвалюцыю, а калі над ёй нависае небяспека — прыходзіць у піцёрскі рэўком і заяўляе аб сваім жаданні абараняць Савецкую ўладу.

Галоўныя ролі ў фільме выконваюць Бертудіс Пізін, Астрыда Кайршы, Альгерт Дункер, Артур Берзінь, Мікалай Мярзлікін.

Імя румынскага рэжысёра Франчыска Мунцяну вядома савецкім аматарам кіно па фільмах «Салдаты без мундзіраў», «У чатырох кроках ад бясконцасці», «Неба без кратаў».

Цяпер на кінастудыі «Мас-фільм» ён закончыў работу над савецка-румынскай кінанакарцінай «Песня мора».

— Мае ранейшыя фільмы, — гаворыць рэжысёр, — цесна звязаны з рэальнай рэчаіснасцю, а «Песня мора» — музычны фільм, у якім вялікае месца ўдзелена фантазіям і марам герояў. Краткая фабула яго такая: у Канстанцу прыязджае савецкая дзяўчына, удзельніца фестывалю песні ў Сочы. Яна знаёміцца з румынскім юнаком-спеваком. Маладыя людзі закахаліся адзін у аднаго, і далей мы пачынаем бачыць свет вачыма закаханых.

У ролі маладога румына здымаўся адзін з самых папулярных спевакоў нашай краіны Дан Спатару, у ролі яго каханай — Наталля Фатеева.

Новая мастацкая кінастужка «Яе імя — вясна» пастаноўлена рэжысёрам Іскандэрам Хамраевым па матывах рамана вядомага ўзбекскага пісьменніка Ш. Рашыдава «Магутная хваля». Дзея фільма адбываецца ў гады Вялікай Айчыннай вайны на будаўніцтве гідрастанцыі.

З замежных кінастужак на экраны рэспублікі будуць дэманстравацца «Чарадзей» (Венгрыя), «Толькі праўда» (ГДР), «Восьмы» (Балгарыя), «Твар» (Венгрыя), «Затым нарадзілася легенда» (Румынія), «Зноў у дарогу» (Балгарыя), «Завяшчанне тўрэцкага агі» (Венгрыя), «Кармэн» (ФРГ), «Грашовы перавод» (Сенегал), «Нямы і каханне» (Ліван), «Эльвіра Мадзіган» (Швецыя), «Чэмпіён» (ЗША).

Кадр з кінафільма «Стралай замест мяне».

Кадр з кінафільма «Сям'я Кацюбінскіх».

Агледзелі вагон: ці нельга прадзіра-віць падлогу? Нельга. Ды і няма чым: гітлераўцы адабралі ўсё, нават расчоскі.

Поезд спыніўся ў Берліне, а затым жанчын пераправілі ў Францыю. У лютым 1944 года яны трапілі ў лаг-гер Эрувіль, за дзесяць кіламетраў ад горада Ціль. Тут Марыя Іванаўна зноў сустрэла сябровак па мінскай турме—Надзею Лісавец і Разалію Сямёнаву-Фрыдзон. У лаггеры былі не толькі рускія, але і палякі, італьян-цы, югаславы, чэхі. Праца непасіль-ная, цяжкая. Вязняў падымалі ў ча-тыры гадзіны раніцы і выганялі на работу ў шахту. Глыбока пад зямлёй будаваліся ангары для самалётаў: гіт-лераўская Германія яшчэ думала ва-яваць.

А фронт падыходзіў да нямецкай граніцы. Расла і пашыралася інтэр-нацыянальная народная барацьба і на-тэрыторыі Францыі. З дапамогай французскіх патрыётаў удалося наладзіць уцёкі з лаггера, і 37 савецкіх жанчын увайшлі ў склад жаночага партызанскага атрада «Радзіма». Камандзірам яго спачатку была Надзея Іосіфаўна Лісавец, потым Разалія За-хараўна Сямёнава-Фрыдзон. Меды-цынскую службу ўзначальвала Марыя Іванаўна Андрыеўская.

Атрад «Радзіма» ўдзельнічаў у розных ваенных аперацыях, наладж-ваў дыверсіі, вёў разведку, узаема-дзеінічаў з іншымі савецкімі парты-занскімі атрадамі, якіх налічвалася ў той час у Францыі 32. Марыя лячыла параненых і хворых байцоў.

Прыйшла перамога і на француз-скую зямлю. Воіны Расіі і Францыі братаіся, кляліся быць вернымі дружбе. Развітваючыся, пакідалі адзін аднаму свае адрасы...

Сустрэча з Марыяй Іванаўнай Анд-рыеўскай узнагародзіла мяне яшчэ адным знаёмствам, якое і на гэты раз пацвердзіла, што сапраўдны гераізм заўсёды сціплы і маўклівы, што доб-рых людзей у жыцці значна больш, чым мы ведаем іх.

— А наогул, нічога асаблівага,— сказала Марыя Іванаўна з уласцівай ёй сціпласцю.— Я рабіла тое, што ра-біў бы кожны савецкі чалавек.

Яна працуе, як я ўжо казаў, у дзі-цячай паліклініцы. Мае справу з хво-рымі дзецьмі. Тут важна ведаць псі-халогію дзяцей, каб у цяжкую хвіліну палегчыць іх пакуты. Не толькі іх, але і бацькоў. Вайна навучыла яе разумець чужое гора, дапамагаць лю-дзям у бядзе.

Калі маці прыходзіць на прыём да ўрача з хворым дзіцём, яна звярта-ецца ў першую чаргу да яе, называю-чы яе добрым і светлым імем: «сяст-рыца». І Марыя Іванаўна праводзіць у кабінет устывожаную жанчыну, пасадзіць яе, распытае. Вядома, сяст-ра не робіць аперацый, не ставіць складаных дыягназаў. Яна толькі да-памагае ўрачу. Але і гэта можна ра-біць натхнёна, аддаючы рабоце ўсю сябе. Іменна такая Марыя Іванаўна Андрыеўская.

П. ТОРМАСАЎ

ДЗЯЎЧАТЫ З АТРАДА АСОБАГА ПРЫЗНАЧЭННЯ

Напісана кніга. Пастаўлена апошняя кропка. Дакументальная аповесць—«Ат-рад асобага прызначэння»... Гэта апо-весць аб людзях, аб суровым ваенным часе, аб барацьбе з фашыстамі.

Аўтар кнігі—начальнік штаба дывер-сійна-падрыўнога атрада імя Аляксандра Неўскага брыгады імя Варашылава С. А. Варламаў. На яго асабістым рахун-ку 12 эшалонаў ворага. У аповесці няма нічога прыдуманнага—усё, аб чым піша-ца, аўтар бачыў і перажыў.

Поплеч з партызанамі-дыверсантамі змагаліся нашы мужныя дзяўчаты. У эпі-логу кнігі ёсць радок: «На жаль, я нічо-га не ведаю пра далейшы лёс Ніны Ша-бовіч і Галі Сіроткінай...»

Ніжэй мы друкуем урывак з аповесці, дзе Варламаў расказвае пра гэтых дзяўчат.

Ніна Шабовіч

РАНИЦАЙ, пасля нашага вяртання на базу, прыйшла з Вільні Ніна Ша-бовіч. Разведчыцай яна зрабілася «па сумяшчальніцтву», а ў групе выкон-вала абавязкі медсястры.

Вільня, як вузел чыгуначных дарог, як горад шматлікіх нямецкіх штабаў і, на-рэшце, як горад, дзе працавала камуні-стычнае літоўскае падполле, цікавіў штаб брыгады, абком, «Вялікую зямлю». Па-колькі мы знаходзіліся цяпер у непасрэд-най блізкасці ад горада, трэба было па-старацца наладзіць у ім сувязі. Гэта таксама было адным з нашых заданняў. Мы паслалі туды Ніну. Чаму яе? Яна бы-ла, нягледзячы на маладосць, дзяўчына разумная і смелая. Вытрымка і знаход-лівасць яе, смеласць, уменне ў небяс-печных сітуацыях захаваць спакой ужо не раз правяраліся ў буйных баявых аперацыях.

І яшчэ адна прычына... Знешне Ніна выглядала такой прастай, найўнай сялян-кай: «Вось вам я—ўся на паверхні; ні хітрыць, ні маніць не ўмею...»

На першы раз ёй трэба было толькі прайсці па горадзе, усё запомніць, калі трэба, палічыць; зайсці на рынак і, калі ўдасца, «размясціць» пісьмы са зводкамі Інфармбюро і лістоўкамі.

— Зможаш пажыць там дзянёк-дру-гі—пажыві. Два адрасы мы табе да-дзім, але адрасы адрасамі, а здарэецца рознае... Глядзі на месцы. Даведайся, ці можна ўладкавацца на работу, дзе, кім. Карацей, Ніначка, проста пабудзь там, адчуў горад, людзей, атмасферу. З пісьмамі—не рызыкуй.

Гэтыя словы я сказаў ёй, калі 20 ліс-тапада яна ішла на заданне з раёна вёс-кі Сорак Татар. Прайшло восем дзён. Мы пачалі непакоіцца. І вось яна, на-рэшце, вярнулася. Убачыўшы яе, каман-дзір атрада з палёгкаю ўздыхнуў, паляг-чэла і мне. Лепей самому ісці на небяс-печнае заданне, чым пасылаць на яго сваёй камандзірскай уладай чалавека, ды яшчэ дзяўчыну.

Зайшлі ў зямлянку: ніхто не павінен ведаць аб місіі Шабовіч.

— Добры дзень, Ніна. З прыбыццём цябе.

Схуднела, асунулася... Толькі вочы ра-нейшыя—бліскучыя, блакітныя-блакіт-ныя, разумныя.

Паставілі перад ёй на стол усё, што было.

Есць павольна, не спяшаючыся, хаця галодная.

— Можна, наліць трошкі? — камандзір дастае пляшку.

— Ну, што вы... — усміхаецца дзяўчына. — Я не п'ю.

Есць, маўчыць, адыходзіць душой. Ківаю Міцю — выходзім.

— Вось як, Сярожа, вайна ўсё ламае, — камандзір закурвае. — Дзяўчыне б з хлопцам вечарамі над рэчкай сядзець. Цалавацца, словы добрыя слухаць... А мы вось яе слабасць — бездапаможнасць — робім козырамі ў вайне...

— Што? Ненармальна?

— Ды ўжо, канешне, не для таго яна нарадзілася.

— А мы, выходзіць, для таго?

— Мы — мужыкі. Яны нас нараджаюць, каб мы іх абаранялі. А выходзіць, што яны нас яшчэ выручаюць.

— Гаворыш ты, Міця, добра, як філосаф гаворыш. Пасля вайны з задавальненнем паслухаю, а цяпер пайшлі, даедаем, што нам з Вільні прынесла разведчыца Шабовіч.

Ніна пачала свой расказ.

— Першая прыгода здарылася ля вёскі Сорак Татар: сустрэла я падводу, а на ёй паліцаі. Вось і ўсё, думаю, не паспела выйсці... Надумаюць абшукаць — а ў мяне лістоўкі! Параўнялася са мной падвода — яны ў вёску ехалі, а я прасябе: «Хай не спыняцца, хай не спыняцца...» Адзін з паліцэйскіх нешта палітоўску сказаў мне — другія зарагаталі. Але я зразумела, адчула — брыда нейкая. І тут адкуль смеласць узялася — паказала ім язык. Зарагаталі — праехалі міма. А ў мяне сэрца стукае, як не разаб'ецца... Хутка нагнала мяне тая ж падвода, у ёй — адзін фурман. З ім і даехала да Вільні. Усюды пасты стаялі, гаспадары падводы яны, відаць, ведалі. Прапусцілі без правэркі: ён сказаў, што я з ім еду. У горадзе спынілася на адрасе, які вы далі. Прынялі мяне холадна, настрой падаўлены. Толькі і чуеш: Панары, Панары... Гэта мясцовасць на поўдзень ад Вільні. Там тысячы людзей расстрэльваюць. Ледзь што — у Панары. А адтуль ужо ніхто не вяртаецца. Расказваюць, там зямля шавеліцца...

Ніна трошкі памаўчала. Мы ўжо не раз чулі пра Панары, і вось яшчэ адна вестка. Ніна расказвае падрабязна, з дэталімі, характэрнымі штрыхамі: калі аб настроі народа — то якімі словамі жанчыны ў чэргах і на базары лаюць немцаў; калі аб колькасці і месцах знаходжання вайсковых часцей — то ў якой яны форме... Аб вартах, шпіталях, патрулях, аб руху паяздоў на станцыі, правэрцы дакументаў, аблавах, чым гандлююць на рынках, што на што мяняюць...

— Лістоўкі я, у асноўным, на рынку распаўсюдзіла. Мужчынам маладым, жанчынам — у кошыкі, сумкі. Некалькім уласаўцам у кішэні шынялёў сунула.

Апоўдні Ніна скончыла справаздачу аб сваім наведванні Вільні.

— Ну, Ніначка, яшчэ раз дзякуй. Ты малайчына. Хачу прапанаваць табе сур'ёзную справу. Мне здаецца, што ты справішся. Мы тут параіліся... Як глядзіш, калі ўладкавацца табе ў Вільні на пастаянную работу? Дакументы будучы надзейныя. А? Падумаі.

— А што думаць? Калі верыце мне, — значыць, вырашана. Я згодна.

Але справа павярнулася так, што давялося Ніне застацца ў атрадзе медыка-строй.

Галя Сіроткіна

Да вайны яна працавала ў Паставах настаўніцай. З прыходам немцаў пайшла ў вёску, хавалася ў сялян. Якраз у тую вёску, да маці, і прывёз Іван Зубкоў параненага сябра Івана Плотнікава. Там Зубкоў і сустрэў Галіну, якую ведаў яшчэ па Паставах. Даверыўшы ёй сябра, ён вярнуўся ў атрад.

Час ішоў, а растружаная куляй катка ў Плотнікава ўсё не зрасталася, ён не мог устаць з ложка. А тут стала вядома, што немцы рыхтуюцца да блакіды ў раёне Пастаў. Сцягваліся войскі, нават у маленькіх вёсках размяшчаліся гарнізоны, узмоцнена працавала агенатура гестапа. Сіроткіна разумела, што ў такіх умовах рана ці позна Іван трапіць у лапы немцаў, а тады ўжо — смерць. Канешне, яна магла сабраць свае пажыткі і сысці далей ад Пастаў, блакіды і Плотнікава. Але зрабіла інакш: запрэгла каня, паклала параненага ў павозку, на сена, і ноччу выехала з вёскі. Двое сутак везла яго праз вёскі і гарнізоны. Шмат разоў правяралі, але дзяўчыне ўдавалася запэўніць немцаў, што яна везе ў бальніцу брата, з якім адбыўся няшчасны выпадак. Так і прывезла Плотнікава ў раён партызанскага шпіталю ў Нарачанскія лясы.

І вось тут, у лясах Нарачы, пачалася блакада. Ішлі ланцугі карнікаў, знішчаючы ўсё на сваім шляху. Вёскі гарэлі з людзьмі. Тых, каго сустракалі ў лесе, забівалі, не пытаючыся, хто яны.

Замест шпіталю і ўрачоў наравалася Сіроткіна на ланцуг блакіды. Выратаваў густы кустарнік, куды загнала каня. Цэлы дзень прабыві Іван і Галіна ў самым цэнтры блакіды, сярод пажараў і страляніны. Некалькі дзён хаваліся ў гушчары лесу. пакуль партызанскія атрады не вярнуліся на месцы мінулых баз. Плотнікава палажылі, нарэшце, у шпіталь, а потым неўзабаве адправілі самалётам на «Вялікую зямлю».

Галіна асталася ў атрадзе. Увесь паход з-пад Нарачы ў Рудніцкую пушчу яна была з намі, прымала ўдзел у баявых аперацыях — і вось зараз знаходзілася ў горшым становішчы, чым некалі выратаваны ёю Плотнікаў. Яна ляжала на пасцелі з галля і сена каля кастра сакрэта. У лагер несці было нельга: хісткія кладкі, балота. Самы вялікі цяжар для груп дыверсантаў-падрыўнікоў — гэта параненыя таварышы. Сіла такіх груп у іх рухомасці, маневранасці, здольнасці нечакана з'яўляцца і знікаць, пераадолюваць за кароткі час вялікія адлегласці... Паспрабуй усё гэта зрабіць з параненым на руках.

Трэба было шукаць выйсце з цяжкага становішча, і як мага хутчэй. Ноччу мы адвезлі Галю на хутар ля вёскі Старыя Мацелі, што недалёка ад базы групы. Гаспадары беларусы — бабуля і дзед — са шчырай душой сустрэлі Галіну. Здавалася, яны і не чулі пра тое, што ім

пагражае небяспека, калі яны пакінуць у сябе параненую партызанку.

— Бабуля, калі хто спытае — кажыце, што гэта ваша дачка захварэла на тыф, — папярэдзіў я.

На дзвярах хаты буйна напісалі: «Тыфус». Часова Галіна была ў бяспецы, але дзе ўзяць урача, медыкаменты? Як выратаваць мужную дзяўчыну?

Вырашылі неадкладна звязацца з літоўцамі. У іхнім шпіталі ўжо знаходзіліся нашы партызаны. Трэба было дамовіцца з камбрыгам Юргісам. Заняты справай на базе, я паслаў да літоўцаў Бабравіцкага. Назаўтра ён вярнуўся.

— Юргіс сказаў, каб прывозілі. Можна двух. Толькі каб санітараў — сваіх.

Юргіс, шмат разоў ты нас выручаў, і ўсе гэтыя гады — ужо даўно вайна скончылася — я памятаю цябе, Юргіс, і тваіх хлопцаў. Ды ці толькі я адзін? Мы жылі побач і ваявалі побач з вамі, браты-літоўцы, і многія з нас выратавалі адзін аднаму жыццё.

У Рудніцкай пушчы літоўцы заснаваліся па-гаспадарску, як і мае быць на роднай зямлі. У іх наладжана рэгулярная сувязь з «Вялікай зямлёй». Сярод гэтых надзейных сяброў і павінна была апынуцца Галіна Сіроткіна. Але нейкі здраднік парушыў нашы планы. Ён выдаў немцам месца, дзе знаходзіўся атрад, і хутар, дзе ляжала Галіна. Трэба было ратаваць яе.

Ідзем хутка, без прыпынкаў. З лясной паланы ля хутароў Новыя Мацелі відаць адкрытая мясцовасць, правей, за пералескамі — вёска Ліпнякі. Крыху лявей, у нізіне пад пагоркам — хутарок: там Галіна.

— Групе залегчы, падрыхтавацца да бою.

— Вася, — падыходзіць Бабравіцкі. — Астанешся тут. Мы з Міцём на хутарок збегаем — прыкрый нас.

І вось мы на хутары. Міця толькі два словы сказаў, а гаспадар ужо запрагаў каня. Я хутка сцёр надпіс на дзвярах «Тыфус». Цяпер нішто не навадзіць немцаў на след, няхай пашукаюць параненую партызанку. Здраднік жа не ведаў, на якім менавіта хутары хаваюць Сіроткіну. Убгаю ў хату. Галіна ўся ў акрываўленых бінтах, прыкусіўшы губу, садзіцца, хоча ўстаць — падае, стогне.

Я ўзяў яе на рукі.

— Галя, пацярпі. Немцы, Галя...

Мы былі ўжо ў лесе, калі з пагорка спусціўся да хутара ланцуг гітлераўцаў...

Святлела, калі мы апынуліся на захад ад вёсак Звярынец, Ліпнякі, Старыя Мацелі, дзе начавалі карнікі. Цяпер яны ўжо ідуць ланцугом на ўсход да дарогі Вільня — Ліда і «гоняць» нас на кулямёты. Пусты лес працэсвае, панове фашысты! Праўда, яшчэ можна будзе сустрэцца з адгалоскамі вашай блакіды, калі пойдзем на ўсход, але тады мы будзем ужо без параненых.

Апоўдні развіталіся з групай, якая суправаджала Сіроткіну.

— Папраўляйся, Галя. Запрашай на вяселле!

Слаба ўсміхнулася, прашаптала:

— Шчаслівага прарыву... Прывітанне ўсім нашым...

СЯРОД снегу і зімовага сонца, дзесьці на захадзе Гарадоцкага раёна,—Пруднікі і Старыя Вайханы. У даўнія часы па кожную дробязь трэба было ехаць у райцэнтр або ў Віцебск: сельскі жыхар не быў спешчаны камфортам і выгодамі. А цяпер вось едзем мы ў гэты самыя Пруднікі і Старыя Вайханы знаёміцца з арганізацыяй сельскага сервісу.

Калі пад словам «сервіс» мець на ўвазе не проста абслугоўванне, а выдатна адрэгуляваную сістэму аказання паслуг,

юць сферу абслугоўвання ў Прудніках. Марыя Нікіфарова, Раіса Ісакава, Валянціна Петухова, Таццяна Гарэлік маюць папулярную на сяле прафесію швачкі. Але гэта толькі частка іх дзейнасці: прыёмны пункт узяў на сябе пасрэдняства ў аказанні каля 200 відаў паслуг!

Вёска Старыя Вайханы знаходзіцца далей ад райцэнтра, але гэтая аддаленасць адваротна прапарцыянальная ўвазе сервісу. Клопаты пра сваіх аднавяскоўцаў узяла на сябе Марыя Іванаўна Маршалава, інвалід Айчыннай вайны. Яна знайшла

На Віцебшчыне нарадзілася і пачала свой шлях па краіне цікавая форма папулярнага сервісу ў вёсцы — дні быту. Простае, штодзённае набывае раптам святочнае гучанне. У раённым Доме культуры з'яўляюцца рэкламныя стэнды, узоры адзення, абутку, трыкатажу. Перад тымі, хто сабраўся, выступаюць работнікі службы быту, яны чытаюць лекцыі аб кірунку моды, раскрываюць сакрэты «другой маладосці» рэчаў. Манекеншчыцы дэманструюць сукенкі, паліто, прычоскі. Між іншым, я памылілася, ска-

не падобна, каб тут рабілі скідку на правінцыяльную асцярожнасць у густах.

Мы часта скардзімся: быт заядае, не хапае часу, каб схадзіць у кіно, тэатр, няма калі стаць на лыжы, аддаць выхадны адпачынку. Не хапае сутак, кажам мы. І калі ў сутачным распарадку хтосьці выкраіць нам лішнюю гадзіну, хіба мы не падзякуем яму, як дзякуюць жанчыны-віцяблянкі службе добрага настрою!

В. КАРАЛЁВА

БЮРОМ КЛОПАТЫ НА СЯБЕ

то не так ужо даўно ўвайшло яно ва ўжытак у вёсцы. Няма яшчэ камфартабельных салонаў, не надта шырокі дыяпазон паслуг, але можна пазайздросціць сельскаму жыхару Гарадоцкага раёна ў тым, з якой увагай сустракаюць кожную яго просьбу.

Спецыфіка вясковага жыцця такая, што пашылі прыгожую рэч — і кожны ведае, чыя гэта праца, дрэнна выканалі заказ — і будзе ён нямым дакорам работнікам комплекснага прыёмнага пункта. Тут ужо гараджане могуць пазайздросціць: абязлічка не дае нам магчымасці даведацца, каму мы абавязаны радасцю або засмучэннем... І пруднікаўскія жыхары ідуць на прыёмны пункт не як у казённы дом, а як да добрых старых знаёмых, дзе можна вырашыць розныя пільныя праблемы. А хто з нас застрахаваны ад гэтых вечных праблем быту? Сёння сапсаваўся раптам гадзіннік, заўтра з'явілася неабходнасць купіць новы джэмпер, паслязаўтра спатрэбілася пачысціць мужу касцюм або падрыхтаваць воўну для валёнак.

Якім грузам ляжыць чыстка і цыраванне, вязанне і мыццё, шыццё і прыбіранне на жаночых плячах! Паводле афіцыйнай статыстыкі, усе віды хатніх работ забіраюць у жанчыны самае меншае 39 гадзін за тыдзень, пяць-шэсць гадзін за дзень. А ў вёсцы і таго больш. Пакуль толькі пяць працэнтаў часу эканоміць жанчыне служба быту ў горадзе. А вёсцы доўга не хапала нават гэтых пяці працэнтаў...

Чатыры чалавекі прадстаўля-

сябе ва ўменні службы людзям. Абутак, сукенкі, фасоны, абноўкі — у гэтых справах без Марыі Іванаўны немагчыма.

Там, дзе комплексныя пункты трымаць не рэнтабельна, служба быту Гарадоцкага раёна пракладвае дарогу да кожнага дома пры дапамозе... колаў. Штодзённа па пэўным кальцавым графіку выязджае вадзіцель аўтобуса «Служба быту» Васіль Фёдаравіч Рабаў. Спыніўшыся ў вёсцы, ён ідзе па хатах: кожная гаспадыня заўсёды знойдзе даручэнне або спакусіцца на абноўку, паглядзеўшы альбомы ўзораў, фасонаў, тканін. Аб'ём паслуг у вёсках павялічыўся за пяцігодку ў 29 разоў!

Калі гаварыць пра сціранне граней паміж горадам і вёскай, то работнікі службы быту адчуваюць яго на сабе як ніхто іншы.

— Сяло патрабуе модную тканіну, дарагія драпы, футравыя каўняры, — тлумачыць загадчыца майстэрні Валянціна Яфімаўна Сівакова.

Знаёмства з работай Гарадоцкага камбіната і яго сеткі было ў нейкай меры адказам на пытанне: як служба быту дапамагае жанчынам эканоміць час, перанесці свае клопаты на механізаваныя плечы сервісу.

Мы, жанчыны, часам яшчэ знаходзімся ў палоне кансерватызму: няёмка першы раз занесці бялізну ў пральню, запрасіць чалавека з бюро паслуг, каб прыбраў кватэру і памыў вокны, цяжка выбраць паліто ў магазіне паўфабрыкатаў. Віцебская служба быту не хоча чакаць, яна пераконвае, настойліва рэкламуе свае паслугі.

заўшы: манекеншчыцы. Прычоскі і мадэлі дэманструюць свае кліенткі, так больш наглядна відаць, як мяняе цырульнае і швейнае майстэрства знаёмыя ўсім твары і фігуры. Да красы далучаюцца сёння сялянкі, іх па знешнім абліччы ўсё больш цяжка адрозніць ад гарадскіх жыхарак.

А віцяблянкі? Як клопоціцца пра іх служба гарадскога быту? З большай, чым нават у сталіцы, аператыўнасцю імкнецца задавальняць патрэбы прыгожай палавіны насельніцтва бюро паслуг. Трэба пашыць ці перарабіць адзенне, звязаць світэр з уласнай пражы — калі ласка, звярніцеся ў бюро. У вас захварэў хто-небудзь у сям'і і застаўся без нагляду? Дапамогуць. Хочаце пайсці з мужам у кіно, і няма з кім пакінуць дзіця? Прышлюць няню. Паскораныя курсы вязання, крою і шыцця, навучанне сучаснаму танцу — усе гэтыя большыя і меншыя жаночыя жаданні аб'яднала вакол сябе бюро паслуг.

Служба быту горада ўважліва ставіцца да густаў і запатрабаванняў жанчын. Не заўсёды проста знайсці ў гандлёвай сетцы маленькія аксесуары жаночага туалету. Ідучы насустрач пажаданням жанчын, бюро прапануе свае паслугі ў вырабе шырокіх каляровых паясоў, жабо, рукавічак, сумачак. Праўда, іх колерны спектр не такі ўжо і шырокі: мала сыравіны, але, як кажуць, лепей мала, чым нічога. Першымі ў рэспубліцы бытавікі Віцебска асвоілі вытворчасць шыньёнаў, штучных кос, веек. Трыкатажнікі і швейнікі радуецца жанчын сучаснымі фасонамі новых вырабаў. Зусім

Жаночыя мадэльныя боцікі на «маланцы» пачаў выпускаць адзін з цэхаў Мінскага абутковага вытворчага аб'яднання «Прамень».

На здымку: аўтар новай мадэлі Ніна Манарэвіч (злева) і швейніца Ніна Бальнікава аглядаюць гатовую прадукцыю.

Фота І. Змітровіча. (БЕЛТА).

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

Я працую на вінзаводзе саўгаса. Хачу звольніцца з работы па ўласным жаданні. Аднак дырэкцыя не звальняе і не дае даведкі. Ці маю я права звольніцца і атрымаць даведку аб рабоце? Е. ВАРГАН

Докшыцкі раён.

Так, маеце права. Згодна з артыкулам 16 Асноў заканадаўства Саюза ССР і саюзных рэспублік аб працы, рабочыя і служачыя, якія прыняты на работу на няпэўны тэрмін, маюць права звольніцца з работы па ўласным жаданні, папярэдзіўшы адміністрацыю пісьмова за два тыдні. Прычына звальнення павінна быць указана ў працоўнай кніжцы. Канчатковы разлік звольненаму работніку адміністрацыя абавязана зрабіць не пазней наступнага дня пасля выдання загаду аб звальненні. Работнік мае права атрымаць на ранейшым месцы работы даведку, звязаную з яго працай, калі гэтая даведка яму патрэбна для якой-небудзь мэты.

19 гадоў я бесперапынна працавала ў саўгасе, апошнія тры гады — на цагельным заводзе. Мне цяпер 52 гады. Ці атрымаю я пенсію па старасці пасля дасягнення 55 гадоў, калі я зараз пачну работу?

М. АНУФРЫЕНАК.

Вілейскі раён.

У адпаведнасці з Законам аб дзяржаўных пенсіях, права на пенсію па старасці маюць жанчыны пасля дасягнення 55 гадоў пры стажы работы не менш 20 гадоў (калі яны не маюць ільготы на атрыманне пенсіі ў больш раннім узросце). Рабочыя і служачыя, якія мае права на пенсію па старасці, можа звярнуцца за назначэннем пенсіі і ў перыяд работы, і ў любы час пасля яе спынення. Калі чалавек, маючы неабходны стаж, спыніў работу, не дасягнуўшы ўзросту, які дае права на пенсію па старасці, ён можа звярнуцца за пенсіяй пасля дасягнення гэтага ўзросту.

Я працую ўчотчыкам на фабрыцы. Першыя выхадныя дні кожнага месяца, у сувязі са справаздачнасцю, заўсёды даводзіцца працаваць, у тым ліку і ў святочныя дні. За работу ў гэтыя дні мне прадастаўляюць толькі адгул. Ці правільна гэта?

Г. Слонім.

Згодна з тлумачэннем Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў СССР па пытаннях працы і заробтнай платы і ВЦСПС ад 8 жніўня 1966 года, праца ў святочныя дні аплатаецца на-

ступным чынам: здзельшчыкам — па двайных здзельных расцэнках; работнікам, якія атрымліваюць месячны аклад, — у размеры пагадзіннай або дзённай стаўкі звыш аклада, калі ў святочны дзень давалася працаваць у межах месячнай нормы рабочага часу, і ў размеры двайной пагадзіннай або дзённай стаўкі, калі чалавек працаваў звыш месячнай нормы.

Са згоды работніка грашовая кампенсацыя за работу ў святочны дзень, калі яна не ўключалася ў норму рабочага часу, замяняецца прадастаўленнем іншага дня адпачынку.

Мой муж пасля няшчаснага выпадку на вытворчасці застаўся інвалідам I групы. Ці павінна прадпрыемства выплачваць звыш кампенсацыі страчанага заробтку выдаткі па догляду чалавека?

А. ЖУКЕЛЬ

г. Ліда.

Калі чалавек атрымаў калецтва на вытворчасці, то звыш кампенсацыі страчанага заробтку ён мае права на выдаткі па догляду яго, дадатковае харчаванне, пратэзаванне і санаторна-курортнае лячэнне (уключаючы аплату праезду) і іншыя выдаткі. Гэта ў тым выпадку, калі ВТЭК прызнала, што ён мае патрэбу ў гэтых відах дапамогі і калі ён не атрымаў іх бясплатна ад адпаведных арганізацый. Для інвалідаў I групы заключэння ВТЭК нахонт неабходнасці ў доглядзе не патрабуецца.

Калі пацярпеўшага даглядаюць члены яго сям'і, сваякі, суседзі або пачочныя асобы, якія не аформілі дагавору аб аплаце за паслугі па догляду, то гэтая акалічнасць не здымае з прадпрыемства, па віне якога было пашкоджана здароўе пацярпеўшага, абавязкі аплатаваць догляд.

Я працую ўрачом. Маю двое дзяцей: адзін — вучань 5 класа, другі ходзіць у дзіцячы сад. Ці мае права адміністрацыя балішчы прыцягваць мяне да дзяжурстваў у начны час?

Л. ЧЫЖЫК

г. п. Лагішын.

Згодна з пастановай ВЦСПС ад 2 красавіка 1954 года «Аб дзяжурствах на прадпрыемствах і ва ўстановах» («Бюлетэнь ВЦСПС» 1954 г. № 8), маці, якія маюць дзяцей ва ўзросце да 12 гадоў, не павінны прыцягвацца да дзяжурстваў на прадпрыемствах і ва ўстановах пасля заканчэння рабочага дня і ў начны час, а таксама ў выхадныя і святочныя дні.

А. ХВАСТОУ,

кандыдат юрыдычных навук.

Урач раіць

Паважаная тав. Каралёва!

Вы пытаецеся: ці праўда, што смятану, сметанковае масла, маянэз, маргарын і раслінныя тлушчы робяць штучна, з нафты?

Адказваю: няпраўда, хоць праблема забеспячэння харчовымі прадуктамі актуальная для кожнай краіны. Справа ў тым, што насельніцтва зямнога шара ўвесь час, і даволі хутка, павялічваецца, а вытворчасць прадуктаў харчавання не паспявае за гэтым павелічэннем. Да таго ж, у выніку актыўнага ўмяшання чалавека ў прыроду рэзка скараціліся запасы многіх відаў жывёл і рыб.

Амерыканскі вучоны А. Азімаў прадказвае нават, што гадоў праз 15—20 на Зямлі настане голад, калі не будуць ужыты нейкія асаблівыя меры. Што ж гэта за меры? Перш за ўсё, павышэнне

прадуктыўнасці сельскагаспадарчых жывёл і рост ураджаяў. Гэта сапраўды рэальны і надзейны спосаб барацьбы з голадам, хоць і таксама да пэўнай мяжы.

Ураджайнасць, напрыклад, збожжавых культур сёння яшчэ далёкая ад магчымай. Укараненне новай тэхнікі, паляпшэнне аграхімічных метадаў, штучнае абвадненне і барацьба з градам, знішчэнне шкодных насякомых і грызуноў, несумненна, дапамогуць атрымліваць ураджаі разы ў 2—3 вышэйшыя. А калі яшчэ скараціць страты і псаванне збожжа на ўсіх этапах яго апрацоўкі, то выхад таваарнага збожжа павялічыцца яшчэ больш.

Мінеральныя ўгнаенні, гербіцыды і рэставыя рэчывы, якія здабываюцца з нафты, ядахімікаты для знішчэння шкоднікаў — усё гэта можна разглядаць як элемент штучнасці ў збожжавай гаспадарцы, бо матунай-прыродай гэта не прадугледжана. Аднак хіба можна назваць хлеб, спечаны з такога збожжа, «хлебам з нафты»?

Ёсць рэзервы і ў павышэнні вагі жывёл, у павышэнні надояў малака і яйканоскасці курэй. Таксама, вядома, не бязмежныя, але даволі істотныя. Аднак для гэтага перш за ўсё неабходна вырашаць праблему кармоў. А праблема гэтая вельмі складаная. Карміць свіней збожжам выгадней, як травой: і растуць хутчэй, і сала большае. Але збожжа не хапае, ды і шкада пускаць яго на корм,

калі можна чым-небудзь замяніць. Таму і стаіць пытанне аб вытворчасці высакакасных кармавых прадуктаў для жывёлагадоўлі з нафты, вугалю, торфу і іншых менш каштоўных рэчываў.

Як гэта мяркуюцца ажыццявіць? Прыкладна такім шляхам: у нафтапрадукты пасяляюць спецыяльныя мікробы, якія для свайго росту і развіцця перапрацоўваюць нафту. Затым атрыманую масу мікробаў засяляюць дрожджамі, а яны ўжо, выкарыстоўваючы гэтыя мікробы, растуць «як на дражджах». Дрожджы, змешваючы з травой або сіласам, скормліваюць жывёле. Смак і пах мяса ад гэтай жывёлы такія, як і ў мяса звычайнага. І хіба можна лічыць, што малако, смятана, масла такіх кароў штучнае?

Праўда, гэты метад, нягледзячы на даволі поўнае тэарэтычнае абгрунтаванне, у практыцы амаль не ўжываецца, так што вы ніяк не маглі падобныя прадукты паспытаць.

Ёсць і іншы шлях атрымання штучных харчовых прадуктаў — пра яго вы, напэўна, чулі — прыгатаваць з менш пажыўных рэчываў больш пажыўныя, напрыклад, з тварагу — чорную ікру. Але і тут зыходныя прадукты натуральнага паходжання.

Мараць вучоныя атрымаць харчовыя прадукты непасрэдна з нафты, абмінаючы жывёл, але пакуль толькі мараць. Між іншым, у прыродзе такі спосаб іс-

ЕШЦЕ

НА ЗДАРОЎЕ!

Кафэ «Свіцязянка» ў Навагрудку. Тут часта наладжваюцца дні нацыянальных кухань Украіны, Расіі, Беларусі. Нездарма ў кнізе водгукаў запісана больш як сто падзяк.
— Калі ласка, у наша кафэ! — запрашае афіцыянтка Галіна Еўчар.
Фота Ул. Лупейкі. (БЕЛТА).

ПОЛЬСКИ КРУПНИК

Прамытыя косці, грыбы і моркву скласці ў каструлю, заліць гарачай вадой і варыць да гатоўнасці. Адвар працадзіць, а грыбы нарэзаць лапшой або квадрацікамі. Крупы прамыць, заліць халоднай вадой (яе павінна быць па аб'ёму ў 3—4 разы больш, чым круп), дадаць 20 г масла, паставіць на агонь і варыць да гатоўнасці. У працэджаны мясны адвар апусціць нарэзаную кубікамі бульбу, а калі яна зробіцца мяккай, дадаць звараныя крупы, грыбы,

пасаліць, пакласці астатнюю колькасць масла, пасыпаць зялёнай пятрушкай або кропам. Хто любіць, можа заправіць крупнік смятанай або сырым яечным жаўтком.

Прадукты: 200 г касцей, 10 г сушаных грыбоў, 1,5 л вады, 100 г ячных круп, 250 г бульбы, 40 г масла, морква, соль, зяленіва кропу або пятрушкі.

ЛАПША („ЛАЗАНКІ“), ЗАПЕЧАННЯ З ВЯНДЛІНАЙ

Муку прасеяць горкай на піражковую дошку, зрабіць паглыбленне, убіць яйкі, дадаць вады і замесіць крутое цеста. Цеста раскатаць тонкім слоём і даць яму падсохнуць. Затым пасыпаць мукой, разрэзаць на палосы шырынёй каля 1 см і, склаўшы разам 5—6 палосак, нарэзаць упоперак маленькімі квадрацікамі. Атрыманую лапшу — „лазанкі“ рассыпаць на дошцы, злёгка прысыпаўшы мукой. Лапшу варыць у падсоленым вары, увесь час памешваючы, каб квадрацікі не склеіваліся. Гатовую лапшу выняць на друшляк, паліць зверху гарачай вадой, абсушыць. Вяндліну або каўбасу прапусціць праз мясарубку, перамяшаць з лапшой, пакласці ў форму, змазаную маслам, пасыпаць зверху тоўчанымі сухарамі і запячы ў гарачай духоўцы (каля 30—40 минут). Падаваць з салатай з гародніны або таматным соусам. Для гэтай стравы можна выкарыстаць гатовую лапшу або вермішэль, тады прыгатаванне зойме менш часу.

На 400 г мукі — 2—3 яйкі, вада, соль, 300—350 г вяндліны або каўбасы, 20 г масла для змазкі форм, жменя тоўчаных сухароў.

СЕЛЯДЗЕЦ, СМАЖАНЫ Ў ЦЕСЦЕ

З вымачанага у вадзе селядца зняць скуру, выняць косці і разрэзаць на кавалачкі. Прыгатаваць цеста: жаўткі расцерці з алеем, смятанай і палавінай мукі. Дадаць збітыя бялкі і муку, якая засталася. Цеста павінна быць крыху гусцейшае, чым для бліноў. Кавалачкі селядца браць відэльцам, мачаць у цеста і смажыць на разагрэтым тлушчы да светла-жоўтага колеру. Падаваць з таматным со-

усам або салатай з сырой гародніны. Гэтаксама можна прыгатаваць свежы селядзец, які, зразумела, не трэба вымочваць.

КАЎКАЗСКИ ШАШЛЫК

600 г бараніны (мякаць задняй нагі) нарэзаць кавалачкамі, злёгка адбіць і патрымаць не менш сутак у алеі з часнаком, соллю і перцам. Затым падсмажыць на тым жа масле. Стушыць рыс з памідорамі (можна ўзяць свежамарожаныя), пакласці на блюда, а на рыс пакласці кавалачкі бараніны.

ТОРТ „БУЛЬБА“

Спачатку прыгатуе крэм. Разатрыце рукамі 100 грамаў сметанковага масла, уліце ў яго 50 грамаў згушчонага малака і збівайце венчыкам або лыжкай, пакуль не атрымаецца аднародная маса. А цяпер уліце яшчэ 50 грамаў згушчонага малака і працягвайце збіваць да аднароднага стану.

У крэм пакладзіце 3 сталовыя лыжкі сіропу любога варэння, дзве-тры чайныя лыжкі парашку какавы, дзве чайныя лыжкі партвейну і ўсё старанна размяшайце. Цяпер натрыце на тарцы 400—500 грамаў ванільных сухароў або пячэння, насыпце ў каструлю, пакладзіце крэм і ўсё добра перамяшайце.

Ад гатовага цеста аддзяліце два-тры кавалачкі велічынёй з яйка і пакіньце іх. З цеста зрабіце круглы высокі праснак, пакладзіце яго на талерку і пастаўце на холад. Пакуль праснак выстойваецца, зляпіце з цеста, якое засталася, невялікія бульбіны, запалкай пракалупайце ў іх тры-чатыры паглыбленні і ўстаўце туды невялікія кавалачкі масла. Пастаўце на холад. Праз гадзіну пасыпце праснак зверху цукровай пудрай. На паверхню торта пакладзіце бульбіны, упрыгожце ягадамі з варэння... Торт «бульба» гатовы.

нуе. У Афрыцы жыве маленькая шэрая птушка, так званы мёдаўказчык. Цэлы дзень лятае яна па зарасніках, адшукваючы гнёзды дзікіх пчол і вос, а калі знаходзіць — усчынае крык, склікае да гэтага месца барсукоў. Барсукі раскопваюць гняздо і паядаюць мёд, а птушцы пакідаюць воск. Але воск па сваёй хімічнай будове вельмі нагадвае рэчыва, якое атрымліваецца з нафты, — парафін. Парафінам харчавацца нельга, бо ён не засвойваецца. Аднак у страўніку ў птушкі жывуць спецыяльныя мікробы, якія воск ператвараюць у лёгка засваляльныя прадукты.

Дык вось, вучоныя мараць знайсці

мікробы, якія б ператваралі парафін у засваляльны чалавечым страўнікам бялок. Але пакуль атрымаць такі бялок не ўдаецца.

Я пералічыў ледзь не ўсе вядомыя сёння магчымасці атрымання штучных харчовых прадуктаў з нафты. І, паўтараю, на жаль, ні адзін з іх у практыцы не ўжываецца. Чым жа, у такім выпадку, выкліканы плёткі пра «штучнасць» смятан, масла, маргарыну? Відаць, тым, што іх робяць даволі часта з парашковага малака, а людзі недасведчаныя ў гэтым пытанні, ды яшчэ пачуўшы па радыё аб праблеме штучнай ежы, пачынаюць выдумляць і фантазіраваць. Але ж

парашковае малако робіцца са звычайнага, натуральнага малака, і яго якасць і якасць іншых прадуктаў, прыгатаваных з яго, не мяняецца.

Было б вельмі добра, каб вучоныя сапраўды здолелі стварыць штучныя прадукты харчавання, якія не адрозніваюцца ад натуральных. Але пакуль што гэта справа будучыні.

Так што паверце этыкеткам: і масла, і смятана, і маргарын і іншыя прадукты, пра якія вы пыталіся, сапраўды пажыўныя і карысныя, сапраўды высакаякасныя і натуральныя. Ешце іх на здароўе.

В. САЛАУХІН,

кандыдат медыцынскіх навук.

УСТАЛІЦЫ Афганістана Кабуле паліцыя нядаўна арыштавала мужчыну, які страляў па нагах жанчын, апранутых у міні-спадніцы. У паліцыі гэты фанатык апраўдваўся тым, што не збіраўся забіваць гэтых жанчын, а толькі караў за тое, што яны апранаюць занадта кароткую вопратку. Так ён хацеў перашкодзіць распаўсюджванню «распуснай» моды.

Тым не менш, у многіх краінах ствараецца фронт, накіраваны, наадварот, супраць спадніц мідзі і максі. У Злучаных Штатах Амерыкі, напрыклад, створаны шматлікія заканадаўчыя і выканаўчыя органы, якія павінны змагацца з новай модай. Так, адно з таварыстваў горада Чыкага прыняло рашэнне караць прыхільніц мідзі па ўсёй строгасці амерыканскага закона. Віноўніцам забаронены ўваход у гарадскія паркі і скверы. «З гэтымі модніцамі мы

МІНІ? МІДЗІ? МАКСІ?

чын». Бургамістр Чыкага Рыхард Бэкер настроены, аднак, больш аптымістычна: «У нашым горадзе шмат жанчын з прыгожымі нагамі, і мне здаецца, што ўладам не трэба будзе ўжываць вельмі суровыя

Журналісты прыводзяць больш важкія аргументы: маўляў, новая мода не апранае жанчыну, а спавівае яе, нібы пакет, ды яшчэ такім чынам, што іншы раз адбівае ў мужчыны ўсялякую ахвоту «разгортаць» яго...

У Англіі глядзяць на моду больш практычна. Міні-спадніцы не толькі даюць магчымасць любавання характам жаночых ног. Брытанскае міністэрства аўтамабільнага тран-

спарту ў адной з брашур, якую яно нядаўна выпусціла ў свет, сцвярджае, што «ў вячэрні і начны час міні-спадніцы могуць выратаваць іх гаспадынь ад наезду аўтамабіля, бо не прыкрываюць значную частку жаночых ног, якія добра адлюстроўваюць святло аўтамабільных фар, чаго нельга сказаць аб мідзі, а тым больш аб максі-спадніцах».

У канцы брашур міністэрства звяртаецца да жанчын з просьбай насіць... ну, хаця б вопратку светлага колеру.

Пераклаў з нямецкай мовы
А. КЛІМЧЫК

меры пакарання да прыхільніц доўгіх спадніц», — мяркуе ён.

Мужчыны Францыі таксама змагаюцца за міні. У першых шэрагах аматараў кароткіх сукенак выступаюць журналісты прэсы, радыё і тэлебачання. Нядаўна, каб выявіць, як прадстаўніцы слабага полу самі ставяцца да новай моды, журналісты правялі апытанне па ўсёй Францыі. Выявілася, што ў сярэднім на тысячу жанчын толькі шаснаццаць выступаюць за максі. Праўда, гэтыя шаснаццаць таксама з задавальненнем насілі б міні-спадніцы, але іх палюе перспектыва «застацца ў баку ад моды».

доўга цацкацца не будзем», — заявіў на адным з пасяджэнняў прадстаўнік таварыства Вільям Дэвіс. Свае довады Дэвіс абгрунтоўвае «неад'емным правам мужчын ЗША любавання прыватнымі ножкамі жан-

На першай старонцы вокладкі: дзяўчаты з Брэсцкага электралампавага завода Святлачка Равінская і Алена Вайтовіч.

На чацвёртай старонцы вокладкі: моды.

1. Аднабортнае паліто з высокай засцежкай, выканана з мякакага драпу. Каўнер, барты, клапаны праразных кішэняў, выкрайныя бачкі на полачках і спіцы — адстрочаны. Размеры 44—50.
2. Выхадны касцюм з шэрсці з дыяганальнай фактурай. Двухбортны жакет злёгку прыталены ў бакавых швах і на спіцы. Каўнер і шапка з пушыстага футра падкрэсліваюць шыкоўнасць касцюма. Размеры 44—48.
3. Сукенка з тканіны ў буйную клетку, адрэзаную ніжэй таліі. Шаль-гальштук, манжэты і расклешаная спадніца выкраены па касой. Размеры 44—48.
4. Прамое двухбортнае паліто, можа быць выканана з каляровага сукна або аблегчанага драпу. Скураны пояс падкрэслівае талію. Размеры 44—48.
5. Сукенка-мідзі з шарсцяной тканіны.
6. Маладзёжны касцюм з замшы. Закрытая камізэлька аздоблена аплікацыяй і махрамі з каляровай скуры і металічнымі кнопкамі. Такі касцюм можна выканаць з каляровага сукна. Размеры 44—48.

Як цікава!..
Фотаэцюд Ул. Вяхоткі.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. М. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КО-
НАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА,
В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 32-38-14, аддзелаў сельскай гаспадар-
кі і культуры — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. Ул. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

АТ 06054. Здадзена ў набор 1.11.1971 г. Падпісана да дру-
ку 25.11.71 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60×90%.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі. Мінск. Цана 15 кап. Дадатак — выкрайка.
Тыраж 390 232 экз. Зак. 40.

1

2

3

4

мода

5

6

Цана 15 кап.

74995

7
Ч
П
М
З
Л
П
У
Я